

ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

სლავისტიკის დეპარტამენტი

ხელნაწერის უფლებით

ხათუნა ბოლქვაძე

კულტურული მეხსიერების სემიოტიკური მექანიზმი და
კონცეპტის თარგმნის პრობლემა

სპეციალობა-ლინგვისტიკა (თარგმანმცოდნეობა)

ფილოლოგიის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად
წარდგენილი სადისერტაციო ნაშრომის

ა ნ ო ტ ა ც ი ა

ბათუმი

2017

სადისერტაციო ნაშრომი შესრულებულია ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის სლავისტიკის დეპარტამენტში.

სამეცნიერო ხელმძღვანელი

ნინო არაშიძე

ფილოლოგიის დოქტორი

ბათუმის შოთა რუსთაველის

სახელმწიფო უნივერსიტეტის

ასოც. პროფესორი

შემფასებლები:

დავით გოცირიძე

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი,

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის

სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი

ირინე გომბეთელიანი

პედაგოგიურ მეცნიერებათა კანდიდატი,

ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო

უნივერსიტეტის პროფესორი

თემურ ავალიანი

ფილოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატი,

ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო

უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

უცხოელი შემფასებლები:

ქრისტინა პოპოვა

ისტორიულ მეცნიერებათა კანდიდატი

ნეოფიტ რილსკის სამხრეთ-დასავლეთის

უნივერსიტეტის პროფესორი (ბულგარეთი)

პეტარ ვოდენიჩაროვი

ნეოფიტ რილსკის სამხრეთ-დასავლეთის

უნივერსიტეტის პროფესორი (ბულგარეთი)

სადისერტაციო ნაშრომის დაცვა შედგება 2018 წლის 15 იანვარს, 13:00 საათზე, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის სადისერტაციო საბჭოს სხდომაზე.

მისამართი: ბათუმი შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი (აუდიტორია N 37) ნინოშვილის ქ. N35.

სადისერტაციო ნაშრომის გაცნობა შესაძლებელია ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკაში და ამავე უნივერსიტეტის ვებ-გვერდზე.

„ერის დაცემა იწყება მაშინ, როდესაც მთავრდება წარსულის ხსოვნა!“

გიორგი ლეონიძე

შესავალი

ადამიანის არსებობა მჭიდროდაა დაკავშირებული საზოგადოებრივ საქმიანობასთან. საზოგადოებრივი საქმიანობა, თავის მხრივ, შეუძლებელია ადამიანთა შორის ურთიერთგაგებინების გარეშე. კომუნიკაციის უმნიშვნელოვანესი საშუალება არის ენა. ენა არის საზოგადოებრივი ცხოვრების მოთხოვნილებებიდან, განსაკუთრებით კი შედეგზე ორიენტირებული საქმიანობიდან გამომდინარე, მუდმივად განახლებადი, განვითარებადი სისტემა აკუსტიკურად და ოპტიკურად აღქმადი ნიშნებისა, რომელიც ადამიანს ეხმარება აზრის გაფორმებაში, შეაძლებინებს მას გარკვეულ ფორმაში მოაქციოს აზრი და ამით გასაგები გახადოს იგი მისთვის და სხვათათვის. ენის, როგორც ნიშანთა სისტემის, მეშვეობით შესაძლებელი ხდება აზრებისა და ემოციური განცდების გადმოცემა, ასევე მოპოვებული ცოდნის ფიქსირება და შენახვა.

მეოცე საუკუნის მეორე ნახევარში ლინგვისტიკმა საოცარი აღმოჩენა გააკეთეს. მიუხედავად იმისა, რომ ლინგვისტური ხასიათის გამოყენებითი საქმიანობა და ლინგვისტიკა, როგორც თეორიული მეცნიერება, მრავალ საუკუნიან პერიოდს მოიცავს, „მოლაპარაკე ადამიანი“ (HOMO LOQUENS) ლინგვისტიკების ყურადღების მიღმა იყო დარჩენილი. კომუნიკაციის თეორიის, სემიოტიკის განვითარებამ, სამეცნიერო-ტექნიკურმა რევოლუციამ, გლობალიზაციისა და ინტეგრაციის პროცესებმა ახალი ლინგვისტური პარადიგმის-ანთროპოცენტრული პარადიგმის განვითარება განაპირობეს. მოლაპარაკე ადამიანის შესწავლამ კი მოითხოვა პრაგმატიკის ფართო სპექტრის ამოქმედება. განვითარდა ლინგვოკულტურული, ფსიქოლინგვისტური, სოციოლინგვისტური ხასიათის ინტერდისციპლინარული კვლევები.

მეცნიერები ყოველთვის იყვნენ დაინტერესებულები ენისა და კულტურის ურთიერთობით, მაგრამ მხოლოდ კულტურათმშორისი კომუნიკაციის თეორიის ჩამოყალიბებამ და სემიოტიკის სწრაფმა განვითარებამ მოგვცა შესაძლებლობა გაგვეაზრებინა ის მნიშვნელოვანი ფაქტი, რომ ენასა და რეალურ სამყაროს შორის დგას ადამიანი, მისი აზროვნებით, ჩამოყალიბებული მსოფლმხედველობით, საზოგადოებრივი გამოცდილებით, გარკვეული ფონური მარაგით და კულტურული წეს-ჩვეულებით. დაიწყო ინტენსიური

ორმხრივი პროცესი: კულტურის გააზრება ენის ფენომენის ჭრილში და ენის შესწავლა კულტურული და სემიოტიკური კატეგორიების მეშვეობით.

ყოველ ენას აქვს თავისი მსოფლიოს ხატი და ენობრივი პიროვნება ვალდებულია ამ სურათის შესაბამისი გამონათქვამების შინაარსი უზრუნველყოს. ერის თავისებური გამოცდილების და ობიექტური სამყაროს ათვისების საფუძველზე ფორმირდება კონცეპტუალური სისტემა, რომელშიც ენობრივი მარკერების მეშვეობით დაფიქსირებულია ერის ეთნომენტალური ხასიათი, მისი კულტურული მეხსიერება.

თემის აქტუალობა და სიახლე

მსოფლიოს სურათის ცნება (მათ შორის ენობრივიც) ყალიბდება მსოფლიოზე ადამიანის შეხედულებების შესწავლით. თუ მსოფლიო არის ადამიანისა და გარემოს ურთიერთქმედება, მაშინ მსოფლიოს სურათი - ადამიანსა და გარემოზე ინფორმაციის გადამუშავების შედეგია. მაშასადამე, კოგნიტიური ლინგვისტიკის წარმომადგენლები სამართლიანად ამტკიცებენ, რომ ჩვენი კონცეპტუალური სისტემა, რომელიც ასახულია მსოფლიოს ენობრივი სურათის სახით, დამოკიდებულია ერის გამოცდილებაზე და უშუალოდაა მასთან დაკავშირებული. ერის მრავალსაუკუნოვანი განვითარების მანძილზე ხდება მსოფლიოს სურათის ფორმირება და ერის ეთნო-მენტალური ხასიათის ჩამოყალიბება.

თვით ობიექტური სამყაროს კონცეპტუალიზაციის საფუძველში, საკაცობრიო უნივერსალური კატეგორიების გარდა, ეროვნული ეთნომენტალური სპეციფიკაა ჩაქსოვილი, რომელიც ფიქსირდება ხალხის კულტურულ მეხსიერებაში სპეციალური ენობრივი მარკერების მეშვეობით, მაშასადამე, ყველაფერი, რასაც განიცდის ერი მისი ისტორიის განმავლობაში, მეტ-ნაკლებად გამოხატულია ენობრივი სტრუქტურის სხვადასხვა დონეზე. ვინაიდან, ეთნომენტალობა ერის იდენტიფიკაციის საფუძველია და ის ყოველთვის ჰპოვებს ვერბალურ გამოხატვას ენობრივ სისტემაში.

ეფექტური კომუნიკაცია - კაცობრიობის მშვიდობიანი და წარმატებული განვითარების აუცილებელი პირობაა, მის ერთ-ერთ, მნიშვნელოვან ნაირსახეობას თარგმანი წარმოადგენს. ენისა და კულტურის, ენობრივი მარკერებისა და კულტურული მეხსიერების, კონცეპტებისა და მათი გამოხატვის საშუალებების შესწავლა აღრმავებს და აუმჯობესებს თარგმანის ხარისხს. კულტურული მეხსიერება უამრავი ხერხით ფიქსირდება (მატერიალური ძეგლები, სამახსოვრო ნივთები, ადგილები), მაგრამ ენისა და კულტურის ურთიერთქმედების

ინტენსიურმა კვლევამ ცხადყო, რომ კულტურული მეხსიერების ფიქსაციის უნივერსალურ ფორმას ენა წარმოადგენს. თითოეული ერის სამყაროს ენობრივი სურათი ჩამოყალიბებულ კონცეპტუალური სისტემაა, რომლის შესწავლა და მთარგმნელობით ჭრილში გაშუქება ეფექტური კულტურათშორისი კომუნიკაციის აუცილებელი პირობაა.

ზემოხსენებულიდან გამომდინარეობს ჩვენი ნაშრომის აქტუალობა.

კვლევის ობიექტი

ჩვენი სადისერტაციო ნაშრომის კვლევის ობიექტს წარმოადგენს კონცეპტი „ომის“ ლექსიკური პარადიგმა, რომლის ერთეულებიც ჩვენს ამოვკრიფეთ ქართული, რუსული და ინგლისური ენების ლექსიკონებიდან. არჩევის მეთოდით ჩვენ ამოვიღეთ ყველა ლექსემა, რომელიც აღნიშნულ ენებში კონცეპტი „ომის“ მარკერად არის გამოყენებული/მიჩნეული. ვინაიდან სხვადასხვა ტიპის დისკურსში ფუნქციონირების დროს ეს ერთეულები იტვირთებოდა დამატებითი კონოტაციებით, ჩვენ მაქსიმალურად ვეცადეთ გაგვეფართოვებინა კვლევის ემპირიული ბაზა, სხვადასხვა პერიოდის მხატვრული ლიტერატურითა და ფოლკლორით. კვლევის სანდოობის გაზრდის მიზნით ჩვენ გამოვიყენეთ სტატისტიკური და ემპირიული მასალა, რომელიც მოცემულია ქართული, რუსული და ინგლისური ენების ეროვნულ პორპუსში: <http://www.ruscorpora.ru/search-main.html>; <http://gnc.gov.ge/gnc/corpus-list>; <http://www.natcorp.ox.ac.uk/>.

კვლევის მიზანი

ჩვენი ნაშრომის მიზანია, კულტურული მეხსიერების სემიოტიკური მექანიზმის შესწავლა და მისი გამომხატველი კონცეპტების თარგმნის პრობლემების განხილვა.

კვლევის კონკრეტულ ამოცანებს წარმოადგენს:

1. კულტურული მეხსიერების ცნება და მისი ჩამოყალიბების სემიოტიკური მექანიზმის კვლევა;
2. კოლექტიური მეხსიერების ნაირსახეობა საზოგადოებაში და მათი შენახვის საშუალებები;
3. კონცეპტის, როგორც კულტურის ძირითადი ცნების, შესწავლა მისი ენობრივი მარკერები და დინამიკა;

4. ეროვნული კულტურის კონცეპტუალური პარადიგმების შეფარდებითი ანალიზი ქართული, რუსული და ინგლისური სამყაროს კოგნიტურ სურათში;
5. კონცეპტის თარგმნის პრობლემების განხილვა.

კვლევის თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობა

კვლევის თეორიული მნიშვნელობა გამოიხატება კულტურული მეხსიერების შესწავლაში ქართულ ენობრივ და კულტურულ სივრცეში, კონცეპტების მარკერების შესწავლასა და ამ ცნებების გაღრმავებაში. განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ერის კოლექტიური მეხსიერების შესწავლას, რომელიც აგებულია საკაცობრიო მნიშვნელობის სემიოტიკურ მექანიზმზე და ენობრივი აზროვნების განსაკუთრებულ ენობრივ არქეტიპს წარმოადგენს.

კვლევის შედეგების პრაქტიკული მნიშვნელობა უდავოა, ვინაიდან ინგლისურ და რუსულ კულტურულ სივრცეში აქტიურად მიმდინარეობს კულტურული მეხსიერებისა და კონცეპტუალური პარადიგმების შესწავლა, ხოლო ქართულ კულტურულ სივრცეში ეს პრობლემა ჯერჯერობით საწყის ეტაპზეა. ნაშრომში მოყვანილი ემპირიული მასალის ანალიზი შეიძლება იყოს გამოყენებული მთელი რიგი დისციპლინების პრაქტიკულ მეცადინეობებზე (ზოგადი თარგმანის თეორია და პრაქტიკა, ტექსტის ლინგვისტიკა, კულტურათმშორისი კომუნიკაცია, ლინგვოკულტუროლოგია და სხვ).

კვლევის მეთოდოლოგია

კვლევის მეთოდოლოგიის საფუძვლებს წარმოადგენს კომპლექსური მეთოდიკა. კვლევის პროცესში გამოყენებული იქნა შემდეგი მეთოდები და ხერხები: ლინგვისტიკური აღწერის მეთოდი, შედარებით-ტიპოლოგიური კვლევის მეთოდის ძირითადი ხერხები, ინტერპრეტაციისა და განზოგადების მეთოდი, ანალოგიების მეთოდი, ენათმშორისი ეკვივალენტობის დადგენის მეთოდი და ცენტრი -პერიფერიის მეთოდი- განმარტებითი ანალიზი.

სადისერტაციო ნაშრომის სტრუქტურა

ნაშრომი შედგება შესავლის, 4 თავის, 16 პარაგრაფისა და ზოგადი დასკვნებისგან; ნაშრომს თან ერთვის გამოყენებული ლიტერატურის ნუსხა და ინტერნეტმასალების სია. სადისერტაციო მასალის მოცულობა შეადგენს კომპიუტერული ტექსტის 153 გვერდს.

ნაშრომის პირველი თავი - კულტურული მეხსიერების ცნება, მისი ნაირსახეობა საზოგადოებაში და ჩამოყალიბების სემიოტიკური მექანიზმი - შედგება 5 პარაგრაფისგან. აღნიშნული თავი მნიშვნელოვანია იმ თვალსაზრისით, რომ ის უკავშირდება ჩვენი თემის კვლევის ობიექტს და ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ კონცეპტის გამოხატვის ეროვნული მარკერები წარმოადგენენ კულტურული მეხსიერების მარკერებს.

ნაშრომის მეორე თავი - კონცეპტი, როგორც კულტურის ძირითადი ცნება და მისი ენობრივი მარკერები - მოიცავს ენისა და კულტურის კავშირს, ასევე კონცეპტის, როგორც სამყაროს ენობრივი სურათის საფუძვლის არსის განსაზღვრასა და მის მნიშვნელობას, როგორც ლინგვოკულტუროლოგიაში, ასევე თარგმანმცოდნეობასა და სხვა მასთან დაკავშირებულ დისციპლინებში.

ნაშრომის მესამე თავი - კონცეპტუალური პარადიგმის შეფარდებითი ანალიზი ქართული, რუსული და ინგლისური სამყაროს ენობრივ სურათში- მოიცავს 4 პარაგრაფს, ის მნიშვნელოვანია იმ თვალსაზრისით, რომ მასში წარმოდგენილია კონცეპტი „ომის“ სტრუქტურა, საკაცობრიო მნიშვნელობა და მისი გამოხატვის ეროვნული თავისებურებები, ასევე განხილულია „ომის“, როგორც სამხედრო მოქმედების გამოწვევის, განვითარებისა და არსებობის მიზეზები. სამ ენაში გაკეთებული შეფარდებითი ანალიზი კი, ნათლად წარმოაჩენს აღნიშნული კონცეპტის მნიშვნელობას, თავისებურებებსა და განმასხვავებელ ნიშან-თვისებებს.

ნაშრომის მეოთხე თავში - კონცეპტების თარგმნის პრობლემები, განხილულია კულტურის კონცეპტების თარგმნის სპეციფიკა და ხერხები. აღნიშნული თავი წარმოდგენილია 2 პარაგრაფით. თარგმანმცოდნეობის ჭრილში ის განიხილავს კონცეპტსა და მის შემადგენელ ნაწილებს, რომლებიც ჩვენი ხედვით წარმოადგენენ კულტურული მეხსიერების მარკერებს. სწორედ ეს მარკერები უქმნიან მთარგმნელებს ბარიერებს თარგმანის პროცესში და აღმოჩნდა რომ კონცეპტუალური ხედვა თარგმანის პროცესში წარმოადგენს წარმატებული თარგმანის აუცილებელ პირობას.

დასკვნა

დასკვნაში შეჯამებულია კვლევა და წარმოდგენილია სიახლეები, რომლებიც წარმოადგენს ჩვენი კვლევის საფუძველს.

I თავი

კულტურული მეხსიერების ცნება, მისი ნაირსახეობა საზოგადოებაში და ჩამოყალიბების სემიოტიკური მექანიზმი

1.1. მეხსიერების ცნება და მეხსიერების ტიპები

„კულტურული“ (ან „კოლექტიური“, „სოციალური“) მეხსიერება აშკარად მრავალფეროვანი მნიშვნელობისაა. დღესდღეობით აღნიშნული ტერმინის ქვეშ ერთიანდება მედია, მითები, ძეგლები, ისტორიოგრაფია, რიტუალები, კონსერვატიული მეხსიერება და კულტურული ცოდნა (ერლი, 2008:4-5). მეხსიერება არის ადამიანის ტვინის განსაკუთრებული უნარი, მახასიათებელი. ფართოდ გავრცელებული გაგებით, მეხსიერება წარმოადგენს ინფორმაციის შენახვისა და აღდგენის უნარს. იგი მიეკუთვნება როგორც ბიოლოგიურ, ისე კოგნიტიურ პროცესებს. მეხსიერება გულისხმობს ინდივიდების, ჯგუფებისა და სახელმწიფოთა მცდელობას, განსაზღვრონ საკუთარი რაობა ისტორიის ინტერპრეტაციით, დაგროვილი გამოცდილების ასახვითა და მნიშვნელოვნად მიჩნეული მოვლენების დაფიქსირებით (ლებოუ, 2006:8). მეხსიერების კვლევა სამ ძირითად დონეზე მიმდინარეობს: ინდივიდუალურ (ძირითადად სწავლობენ ფსიქოლოგები და ფსიქიატრები), კოლექტიურ (სოციოლოგების, კულტურის მეცნიერებათა და ისტორიკოსთა ინტერესის სფერო) და ინსტიტუციურ (პოლიტიკოსი მეცნიერები, კულტურის მეცნიერები და ისტორიკოსები) დონეზე.

„კოლექტიური მეხსიერების“ ცნება სამეცნიერო ლიტერატურაში XX საუკუნის დასაწყისში დაამკვიდრა ფრანგმა სოციოლოგმა მორის ჰალბვაქსმა. კოლექტიური მეხსიერება საერთო მეხსიერებაა, რომელიც გადაიცემა და კონსტრუირდება ჯგუფის მიერ. კონკრეტული ისტორიები, ნარატივები და ხატები მუდამ განიცდის კვლავწარმოებას და ფორმირებას. ვინაიდან მოგონებების გადასინჯვა ხდება მუდმივად, დროთა განმავლობაში ინდივიდუალური მოგონებების სხვადასხვა ვარიანტი ერთიანდება სტერეოტიპულ სახეებში, რომლებიც ქმნიან კოლექტიური მეხსიერების ფორმას (ჰალბვაქსი, 1992:5-15). ჯეიმზ იანგმა, კოლექტიური მეხსიერების ნაცვლად შემოიტანა დაგროვილი მეხსიერების (Collected Memory) ცნება. იან ასმანმა განავითარა კომუნიკაციური მეხსიერების ცნება, როგორც კოლექტიური მეხსიერების ერთ-ერთი სახე, რომელიც ყოველდღიურ კომუნიკაციას ეფუძნება. მეხსიერების ეს ფორმა კოლექტიურ ხასიათს, ინფორმაციის ზეპირი ურთიერთგაცვლის, ე.წ. ზეპირი ისტორიების პროცესში იღებს. პიერ ნორას განსაზღვრებით, კოლექტიური მეხსიერება ისაა, რაც ერთობათა აქტიურ გამოცდილებაში დაილექა, ისტორიული მეხსიერება კი სპეციფიკური ჯგუფის-ისტორიკოსების-კოლექტიური მეხსიერებაა; ამერიკელი სოციოლოგის ევიათარ ზერუბაველის აზრით, კოლექტიური მეხსიერება საერთოა ოჯახებისათვის, ეთნიკური ჯგუფებისათვის, ერებისა და სხვა წრეებისთვის. კოლექტიური მეხსიერება არ არის რომელიმე ერთობის წევრთა პირადი მოგონებების უბრალო ერთობლიობა. ის მოიცავს იმ მოგონებებს, რომლებიც საერთოა ერთობის, როგორც ჯგუფის, ყველა წევრისათვის (ზერუბაველი, 1999:70).

1.2. კულტურული მეხსიერების ჩამოყალიბების სემიოტიკური მექანიზმი

ასმანი გამოჰყოფს კულტურული მეხსიერების შემდეგ მახასიათებლებს:

1) „იდენტობის დაზუსტება (Concretion)“, ან ჯგუფთან ურთიერთობა. კულტურული მეხსიერება ფლობს იმ ცოდნის მარაგს, რომლისგანაც ჯგუფს უვითარდება თავისი ერთიანობისა და განსაკუთრებულობის თვითშეგრძნება.

2) რეკონსტრუქციის უნარი. კულტურული მეხსიერება ყოველთვის განიცდის რეკონსტრუქციას და არსებული ცოდნა ყოველთვის უკავშირდება არსებულ და თანამედროვე სიტუაციას.

3) ფორმირების უნარი. კომუნიკაციური მნიშვნელობისა და კოლექტიურად გაზიარებული ცოდნის ობიექტივაცია, ან კრისტალიზაცია, წარმოადგენს მისი ტრანსმისიის წინაპირობას საზოგადოების კულტურულ მემკვიდრეობაში.

4) ორგანიზება. კულტურული მეხსიერება დამოკიდებულია სპეციალიზირებულ პრაქტიკაზე, ე.წ. „შეგროვებაზე“. განსაკუთრებულ შემთხვევებში, წერილობით ტექსტებში მსგავსი შეგროვება შესაძლოა უზომოდ გაიზარდოს და უკიდურესად განსხვავდებოდეს ერთმანეთისგან.

5) ვალდებულება. ჯგუფის ნორმატიულ თვითწარმოდგენასთან კავშირი წარმოქმნის ღირებულებების მკაფიო სისტემას და ამავდროულად განმასხვავებელ ნიშნებსაც, რომლებიც ქმნიან ცოდნისა და სიმბოლოების კულტურულ მარაგს.

6) რეფლექსურობა. კულტურული მეხსიერება რეფლექსურია სამი მიმართულებით: ა) გამოცდილებით-რეფლექსური, რაშიც მოიაზრება ზოგადი გამოცდილება ანდაზებში, „ეთნო-თეორიებში“, რიტუალებსა და სხვ. ბ) თვით-რეფლექსური-რაც გულისხმობს, მოვლენების ახსნას, განსაზღვრებას, რეინტერპრეტაციას, კრიტიკას, კონტროლს, განსჯას, აღმატებულობასა და სხვ. გ) ის რეფლექსურია საკუთარი წარმოსახვის/სურათის მიმართ, ვინაიდან ის ასახავს ჯგუფის თვითწარმოდგენას საკუთარი სოციალური სისტემის პრეოკუპაციით.

1.3. კოლექტიური მეხსიერების ნაირსახეობა საზოგადოებაში

კულტურული მეხსიერება ეფუძნება წარსულის ფიქსირებულ წერტილებს, აღნიშნავს ი. ასმანი. მისი აზრით, კულტურულ მეხსიერებაშიც კი არ ხდება, როგორც ასეთი, წარსულის შენახვა, არამედ ისინი თავმოყრილია სიმბოლოებში, რომლის წარმოჩენაც ხდება ზეპირ მითებში, ან წერილობით, შემონახულია დღესასწაულებში და ისინი გამუდმებით ასახვენ ცვალებად წარსულს. კულტურული მეხსიერების კონტექსტში, სხვაობა მითსა და ისტორიას შორის ქრება. არა მხოლოდ არქეოლოგებისა და ისტორიკოსების მიერ გამოძიებული წარსული არის კულტურული მეხსიერება, არამედ წარსული- ისე როგორც ის დამახსოვრებულია. აქ, კულტურული მეხსიერების კონტექსტში მნიშვნელოვანია კულტურული მეხსიერების დროის ჰორიზონტი. კულტურული მეხსიერება წვდება წარსულის იმ ნაწილს, რომელიც შეიძლება მივიჩნიოთ „ჩვენად“. სწორედ ამიტომ, ისტორიული ცნობიერების ეს ფორმა მიიჩნევა „მეხსიერებად“ და არა უბრალოდ ცოდნად წარსულის შესახებ.

1.4. კოლექტიური მეხსიერების შენახვის საშუალებები

მკვლევარები გამოყოფენ წარსულის დამახსოვრებისა და მეხსიერების გადაცემის სხვადასხვა ფორმას. მაგალითად, პ. ბიურკი საუბრობს 5 მედიუმზე/შუამავალზე, რომელთა საშუალებითაც ხდება მეხსიერების გადაცემა: 1. ზეპირი ტრადიცია; 2. ისტორიკოსის შემოქმედება; 3. გამოსახულებითი და ფოტოგრაფიული ხატები; 4. მოქმედებები, რიტუალები. პირველთა მეშვეობით გადაიცემა ცოდნა და გამოცდილება. რიტუალები კი მეხსიერების აქტია, რომლის მეშვეობით ხდება წარსულის კვლავწარმოება, ინტერპრეტაცია და მეხსიერების ფორმირება. 5. სივრცე, სადაც ლოკალიზდება მეხსიერების „ხატები“ (ბიურკი, 1980: 100-101).

პიერ ნორა გამოყოფს 4 ტიპის ე.წ. „მეხსიერების ადგილებს/არეებს“ (sites/realms of memory): 1. სიმბოლური არე - სადღესასწაულო დღეები, რიტუალები, იუბილეები, პილიგრიმოზა და ა.შ.; 2. ფუნქციური არე - სახელმძღვანელოები, ავტობიოგრაფიები და სხვ.; 3. მონუმენტური არე - საფლავები, ნაგებობები და სხვა სახის ნივთიერი რეალობა; 4. ტოპოგრაფიული არე - არქივები, ბიბლიოთეკები, მეზეუმები (ნორა, 1989:102).

1.5. მეხსიერების ენობრივი მარკერები

ენობრივი მარკერები, კულტურული მეხსიერების უნივერსალური მარკერებია, უნიკალური საშუალებაა, ვინაიდან ენა ინარჩუნებს და ინახავს ყველაფერს, რაც ოდესმე დაფიქსირებულა ლინგვისტური არხების საშუალებით. ენას გააჩნია უნარი აღადგინოს და გააცოცხლოს მოვლენა, მაშინაც კი, როდესაც ამ მოვლენის შესახებ მეხსიერება ბუნდოვანია და თვით ფაქტი აღარ არსებობს. მაგალითად ენობრივი მარკერი „მარადიული ცეცხლი“ უკავშირდება ბათუმში ქალაქის შესასვლელ ნაწილში მეორე მსოფლიო ომში 1941-1945 წწ. დაღუპულთა უკვდავსაყოფად აღმართულ ობელისკს. ენობრივი მარკერი „ავვისტოს ომი“, მიუთითებს 2008 წლის 7 აგვისტოს დაწყებულ საქართველო-რუსეთის ომზე.

II თავი

კონცეპტი, როგორც კულტურის ძირითადი ცნება და მისი

ენობრივი მარკერები

2.1. ენა და კულტურა

ენა-ეს არის ერის ვერბალური განძი, აზრის გადაცემის საშუალება, რომელსაც ის გარკვეულ ენობრივ სტრუქტურაში აქცევს. მშობლიური ენა მჭიდროდ და მრავალმხრივ არის

დაკავშირებული საზოგადოებაში ადამიანის ცხოვრების მრავალ მხარესთან. ეს დებულება სამართლიანია ხალხისა და ყველა ენის მიმართ. ადამიანის ცხოვრების მრავალი ასპექტი იმით განისაზღვრება, რომ ეს ადამიანი საზოგადოების წევრია. ამგვარი ასპექტების ერთობლიობა კულტურას წარმოადგენს. აღნიშნავენ, რომ კულტურა არის ის, რასაც ადამიანი ითვისებს, როგორც საზოგადოების წევრი. ასე დანახული კულტურა მოიცავს ადამიანთა ცხოვრებისა და ქცევის ფართო სფეროს, რომლის ამკარად გამოხატულ და უმნიშვნელოვანეს ნაწილს ენა შეადგენს (გამყრელიძე: 2008-463). ენა წარმოადგენს კულტურის იარაღს. ბევრი მეცნიერის ნაშრომი, აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით, შეიცავს თეორიულ ცოდნას იმის შესახებ, თუ როგორ ინახება ენაში კულტურა, სამყაროს აღქმის ელემენტები და როგორ ხდება მათი ფორმირება ენაში კომუნიკაციის პროცესში.

2.2. სამყაროს ენობრივი სურათი

სამყაროს ენობრივი სურათი ასახავს რეალობას ენობრივი საშუალებებით, მაგრამ არა პირდაპირ, არამედ - სამყაროს კულტურული სურათით („ენა წარმოადგენს კულტურის სარკეს“). ვინაიდან სამყაროს რეალური სურათი წარმოდგენილია ადამიანის ცნობიერებაში ენობრივი საშუალებებით, მისი გამოსახვა ხდება ენის საშუალებით და უკვე გააჩნია ის ფორმა, რომელიც „გამოსახა“ და შექმნა ეროვნულმა ენამ კულტურის ბაზაზე. სამყაროს სურათის ცნება (მათ შორის ენობრივიც) ყალიბდება მსოფლიოზე ადამიანის შეხედულებების შესწავლით. თუ სამყარო არის ადამიანისა და გარემოს ურთიერთქმედება, მაშინ სამყაროს სურათი - ადამიანსა და გარემოზე ინფორმაციის გადამუშავების შედეგია.

2.3. კონცეპტი - სამყაროს ენობრივი სურათის საფუძველი

კონცეპტი წარმოადგენს სამყაროს ენობრივი სურათის საფუძველს. მასში ასახულია ეროვნული (ეთნიკური) მსოფლხედვა, რაც ამ ენობრივ სურათს ეროვნულ ნიშანს ადებს. კავშირი ენასა და ეროვნულ კულტურას შორის კულტურული კონოტაციების საშუალებით ხორციელდება. ამგვარი კულტურულ-მარკირებული კონოტაცია წარმოიქმნება ენაში არსებული დამახასიათებელი გამოთქმების (იდიომების, ფრაზეოლოგიზმების), ასოციაციურ-ხატოვანი ინტერპრეტაციის შედეგად. კონცეპტუალური სისტემის ინდივიდუალობა გამოიხატება სპეციფიკური, სუბიექტური „სამყაროს ენობრივი სურათის“ წარმოქმნაში. კონცეპტი წარმოადგენს მეხსიერების ოპერატიულ ერთეულს, მენტალობის ლექსიკონს. ყველაზე მნიშვნელოვანი კონცეპტები სწორედ ენაშია გამოხატული. თუკი მენტალურ წარმონაქმნს არ გააჩნია ეთნო-კულტურული სპეციფიკა, ის კონცეპტად არ მოიაზრება.

2.4. კონცეპტის ენობრივი მარკერები

ეროვნულ ენაში გამოხატული კონცეპტები ერთგვარი მარკერებია, რომლებიც განსაზღვრავენ ადამიანის მრავალფეროვან საქმიანობას. კონცეპტთა ტიპოლოგია შესაძლებელია როგორც სტრუქტურულ-სემანტიკურად, ასევე დისკურსულად. ლინგვისტიკური გვთავაზობს კონცეპტების სოციოლოგიურ კლასიფიკაციას და ჰყოფს კონცეპტებს შემდეგ ჯგუფებად:

1. უნივერსალური კონცეპტები (სიკვდილი, სიცოცხლე);
2. ეთნიკური კონცეპტები (სამშობლო, ინტელიგენცია);
3. ჯგუფური კონცეპტები (სცენა, მსახიობისა, თუ მაყურებლისთვის);
4. ინდივიდუალური კონცეპტები.

მრავალი განმარტებითი ანალიზის საფუძველზე, ჩვენ ვაყალიბებთ კონცეპტის შემდეგ სამუშაო განმარტებას:

კონცეპტი წარმოადგენს ცოდნისა და მეხსიერების ერთეულს, მოიცავს წარმოსახვით და ღირებულებით განზომილებებს. კონცეპტი რთული მენტალური ნაერთია, რომელსაც აქვს თავისი ენობრივი ფიქსატორები. ის აერთიანებს საკუთარ თავში ინდივიდუალურ-პიროვნულს, კულტურულ-ჯგუფურს, ეროვნულსა და საკაცობრიო მნიშვნელობებს. მისი შესწავლა მოითხოვს ინტერდისციპლინარულ მიდგომებს.

კულტურული კონცეპტი წარმოადგენს კონკრეტული ერის სამყაროს ენობრივი და კონცეპტუალური სისტემების მენტალურ ერთეულს, მნიშვნელოვან ცნებას, რომელიც დაფიქსირებულია ამ ენაზე შექმნილ თეზაურუსში და აქტიურად გამოიყენება მოცემული კულტურის წარმომადგენლების მიერ. კონცეპტი ემოციურ ხასიათს ატარებს და მასში არის დაფიქსირებული არა მარტო ცნება მისი დამატებითი კონოტაციებით, არამედ მოცემული ერის წარმოდგენა/შეფასება.

კონცეპტი ერის სულიერების სარკეა, რომელიც ზოგჯერ თაობიდან თაობას გადაეცემა და არ კარგავს ემოციურობისა და მგრძობელობის განცდას, ზოგჯერ კი მხოლოდ ათწლეულებს უძლებს და ეპოქის ცვლილებასთან ერთად იცვლება.

III თავი

კონცეპტუალური პარადიგმების შეფარდებითი ანალიზი ქართული, რუსული და ინგლისური
სამყაროს კოგნიტურ სურათში

3.1. კონცეპტი „ომის“ სტრუქტურა და მისი საკაცობრიო მნიშვნელობა

„ომს“, როგორც კონცეპტს, საკმაოდ რთული სტრუქტურა აქვს: პირველ რიგში იმიტომ, რომ ის ორმაგი კონცეპტის „ომი-მშვიდობის“ ნაწილს წარმოადგენს, ასევე მისი, როგორც მაკროუნივერსალური კონცეპტის სტრუქტურა განაპირობებს მის შემადგენლობაში მიკროუნივერსალური დონეების გამოყოფას, მათსადაც ის თავის თავში იტევს სხვადასხვა ტიპის მცირე კონცეპტებს: ომების ტიპები, ომების დასახელება, ხანგრძლიობა, ომის შემადგენელი ბრძოლები და სხვ. მას ასევე გააჩნია უამრავი ურთიერთკავშირი სხვა, მოსასზღვრე კონცეპტებთან: „იარაღი“, „გმირი“, „სამშობლო“, „მედიცინა“, „სიკვდილი-სიცოცხლე“ და ა.შ.

კაცობრიობის ისტორიის ყველა ეტაპზე სხვადასხვა მიზეზებით გამოწვეული უამრავი ტიპის ომს ჰქონდა ადგილი, რაც აისახა შესაბამის ენობრივ მარკერებში.

I საომარი ქმედებების მასშტაბის მიხედვით:

მსოფლიო ომი, რეგიონალური ომი, ქვეყანათშორისი ომი, კოლონიალური ომი, სამოქალაქო ომი და სხვ.

II ომის მიზნებიდან გამომდინარე:

დაპყრობითი ომი, განმანთავისუფლებელი ომი, სამართლებრივი ომი, პატრიოტული ომი და ა.შ.

III ომის ლოკაციის მიხედვით:

საკაერო ომი, საზღვაო ბრძოლა, წყალქვეშა ომი, სხვის მიწაზე ომი, მშობლიურ მიწაზე ომი და სხვ.

IV გამოყენებული იარაღის მიხედვით:

ატომური ომი, ბირთვული ომი, ქიმიური, ბიოლოგიური, ცივი (უიარაღო) ომი, და ა.შ.

V საომარი ქმედებების სფეროს მიხედვით:

ეკონომიკური ომი, იდეოლოგიური ომი, ფსიქოლოგიური ომი და სხვ.

ეროვნული კორპუსების მონაცემებით ხშირად გამოყენებადი ომის სახეებია: *პრევენციული ომი; სამოქალაქო ომი; პარტიზანული ომი; არაპირდაპირი, მაშასადამე ომი შუამავლის მეშვეობით; ფსიქოლოგიური ომი; ბირთვული ომი; არქტიკული ბრძოლა; ურბანული ბრძოლა; კლიმატური ომი; ტოტალური ომი; კონვენციური და არაკონვენციური ომი; ეკონომიკური ომი; სამოქალაქო ომი; დაპყრობითი ომი; თავდაცვითი ომი; ცივი ომი; უსისხლო ომი; დიპლომატიური ომი; ინტელექტუალური ომი.*

ომის განსაკუთრებულმა მნიშვნელობამ განაპირობა ამ ორმაგი კონცეპტის (ომი-მშვიდობა) სიახლოვე უამრავ სასაზღვრო კონცეპტთან: სამშობლო, გმირი, იარაღი, სიცოცხლე-სიკვდილი და სხვ. აგრეთვე აღსანიშნია, რომ თუ კონცეპტი ომის ბირთვს წარმოადგენს ომის ტიპები, მის პერიფერიულ ნაწილში განლაგებული არიან კერძო სახელები: *თემურლენგის პირველი შემოსევა, კავკასიის ომი, აგვისტოს ომი; დიდი სამამულო ომი, ჩრდილოეთის ომი, შვიდწლიანი ომი; ასწლიანი ომი, ექვსდღიანი ომი, პუნჯური ომები და სხვ.*

კონცეპტი „ომი“-ს ლექსიკური პარადიგმა ძალიან მდიდარია ქართულ ენაში, რაც, ცხადია, გამოწვეულია საქართველოს ტრაგიკული ისტორიით, როდესაც ქართველი ერი დაუმთავრებელი ომების პირობებში იბრძოდა საკუთარი თვითმყოფადობის შესანარჩუნებლად და გადასარჩენად. უამრავი ომებიდან გვინდა შევაჩეროთ ყურადღება 1877-1878 წწ. რუსეთ-თურქეთის ომზე, იმიტომ რომ ამ ომის შედეგად ჩვენი რეგიონი - აჭარა - შეუერთდა დედა-სამშობლოს, საქართველოს; ამავდროულად, სწორედ ამ ომის შესწავლა მოხდა ჩვენს მიერ სამეცნიერო გრანტის ფარგლებში (ავსტრია, გრაცი) კულტურული მეხსიერების ჭრილში და როგორც ლინგვისტებს, ბუნებრივია, რომ გვაინტერესებს კულტურული მეხსიერების ენობრივი მარკერები, იმიტომ რომ კონკრეტული კულტურისთვის დამახასიათებელი ენობრივი მარკერები რჩება ერის კულტურულ მეხსიერებაში. ტერმინი „*ოსმალთა საქართველო*“ დამკვიდრდა სწორედ იმ ქართველებისა და ტერიტორიების აღსანიშნავად, რომლებიც ოსმალთა ბატონობის ქვეშ საუკუნეების მანძილზე იყვნენ მოქცეული.

3.2. კონცეპტი „ომი“ - რუსული სამყაროს ენობრივ სურათში

ბოლო დროს განვითარებული პოლიტიკური მოვლენების გამო, ჩვენთვის საინტერესო გახდა, გაგვესაზღვრა კონცეპტი „ომის“ ადგილი რუსული, ინგლისური და ქართული ენის მატარებლების ეროვნულ ცნობიერებაში.

რუსული და ინგლისური სამყაროს ენობრივ სურათში, კონცეპტი „ომი“ არა ერთ გზისაა შესწავლილი. ამა თუ იმ ცნების სტატუსის დადგენაში, თუ რამდენად შეიძლება ის მიჩნეულ იქნას კონცეპტად, დაგვეხმარება ყველა იმ კონტექსტისა და სიტუაციის ანალიზი, რომელშიც ხდება აღნიშნული კონცეპტის გამოყენება. მონაცემების სანდოობისთვის, ლექსიკონების გარდა, ჩვენ გამოვიყენეთ რუსული ეროვნული კორპუსის მონაცემთა ბაზა (<http://www.ruscorpora.ru/search-main.html>). კონცეპტი ყველაზე ხშირად ვლინდება პარემიებში (ანადაზები, გამონათქვამები, გამოცანები, ფრაზეოლოგიზმები და ა.შ.).

ანადაზები და გამონათქვამები ომზე რუსული ლიტერატურიდან:

Хорошо про войну слышать, да не дай бог ее видеть. Хороша война за горами. В мор намрутся, в войну наглутся, нахвастаются. Войной да огнём не шутит. Всякая война от супостата, не от бога. И я б шел на войну, да жаль покинуть жену. Собирались грибы на войну идти (из песни). «Мир хижинам, война дворцом».

გამონათქვამები ზმნით „ბრძოლა“ რუსულ ენაში.

Воюют, так воруют, т.е. плутуют. Кто силен да богат, тому хорошо воевать. В доме-то у них, словно Мамай воевал, велик беспорядок. Знал бы, так и не воевал бы. И еще бы воевал, да пицаль потерял. И работал, и воевал, да ничто не взял. Воевать тебе на печи с тараканами. Нужда горюет, нужда воюет.

ხალხური თქმულებები.

Войну хорошо слышать да тяжело видеть. Если хочешь мира, будь готов к войне. Волки воют под жильём к морозу или к войне. Один в поле не воин. Дружно за мир стоять – войне не бывать.

მოყვანილი მაგალითების ანალიზის საფუძველზე შეიძლება გამოვიტანოთ დასკვნა, რომ კონცეპტ „ომს“ გააჩნია შემდეგი დამახასიათებელი ნიშნები:

1. მშვიდობის არარსებობა, კონფლიქტი, შეიარაღებული ბრძოლა სახელმწიფოებს, ან ერთი სახელმწიფოს შიგნით არსებულ სოციალურ ჯგუფებს შორის;
2. საომარი მოქმედებები, საომარი გამოსვლები, საომარი ოპერაცია;
3. დაძაბული მდგომარეობა, შეუიარაღებელი კონფლიქტი სახელმწიფოებს შორის, რომელთა მთავარ მიზანს წარმოადგენს საკუთარი იდეოლოგიის სხვა სახელმწიფოებზე თავზე მოხვევა, მოწინააღმდეგის დასუსტება ეკონომიკურ, პოლიტიკურ და სხვა ურთიერთობებში და ა.შ. ინდუსტრიული-ეკონომიკური ომები და სხვ.;

4. მტრული განწყობა, ბრძოლა და დაპირისპირება ცალკეულ პირებს, ან მოქალაქეებს შორის; ჩხუბი, დავა.

ომი რუსი ადამიანის ცნობიერებაში აღძრავს გრძნობათა მთელ გამას, როგორცაა: საშინელება, ზიზღი, შიში; ის უკავშირდება ასევე ტკივილისა და ძლიერი სევდის გამოგოდებას; გაშმაგებას, სიძულვილს, მეზრძოლების სიბრალულს, სასოწარკვეთილებას. ომს შეუძლია ადამიანში გააღვიძოს ან გააძლიეროს ისეთი ადამიანური გრძნობები, როგორებიცაა: პასუხისმგებლობა, საკუთარი თავის გადალახვა, გამძლეობა, სიტყვისკაცობა, მადლიერება. რუს ხალხში არსებობს სტერეოტიპი, რომ ომგამოვლილი ადამიანი აუცილებლად უნდა იყოს გამოზრდილი და სიკვდილთან შეგუებული. იხსენებს რა რუსი ადამიანი ომს, ჰყვება იმას, რა გამოიარა, რა ნახა, რას აკეთებდა. მეხსიერებაში ტივტივდება ბრძოლები, ომები, შეტაკებები.

ამრიგად, მოყვანილი მაგალითების საფუძველზე შეიძლება ითქვას, რომ კონცეპტს „ომი“ მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს რუსული კულტურისა და ყველა რუსი ადამიანის კონცეპტუალურ სისტემასა და რუსული სამყაროს ენობრივ სურათში, საკმაოდ მკაფიო და ჭრელი ფერებითაა წარმოდგენილი. ლექსიკონების მასალები და რუსული ეროვნული კორპუსიდან ამონარიდები მეტყველებენ იმაზე, რომ ორმაგი კონცეპტი „ომი-მშვიდობა“ (არ შეგვიძლია არ გავიხსენოთ მნიშვნელოვანი კულტურული მარკერი - ლ.ტოლსტოის ცნობილი რომანი-ეპოპეა „ომი და მშვიდობა“) ხშირ რეალიზაციას პოულობს რუსულ მხატვრულ და პუბლიცისტურ ლიტერატურაში, რაც რუსეთის ისტორიის ეტაპებით აიხსნება.

3.3. კონცეპტი „ომი“ - ინგლისური სამყაროს ენობრივ სურათში

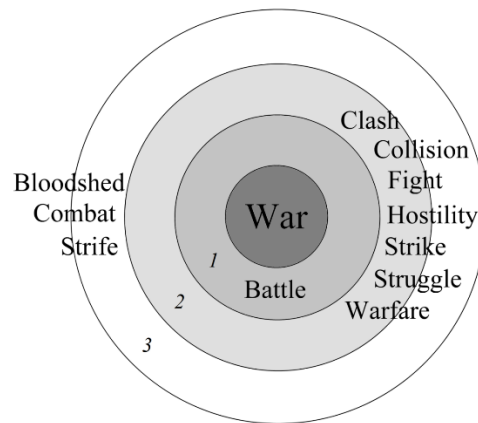
კონცეპტს „ომი“ მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს ნებისმიერი ერის კულტურულ სივრცესა და ენობრივ სურათში, ამ მხრივ არც ინგლისელი ერია გამონაკლისი და აღნიშნული კონცეპტის შესწავლა საშუალებას გვაძლევს უკეთ გავიგოთ ერის, ასევე ცალკეული ინდივიდების, მენტალიტეტი.

ინგლისურ ენობრივ სამყაროში კონცეპტი „ომი“ არაერთგზისაა შესწავლილი. ჩვენ, აღნიშნული კონცეპტის კვლევისთვის, გამოვიყენეთ ნ.სტეპანოვას მიდგომა. ნ.სტეპანოვა იყენებს კონცეპტუალური ანალიზის მეთოდს. მისი კვლევის საგანს წარმოადგენს სწორედ კონცეპტი „ომი“. სტეპანოვა აღნიშნული კონცეპტის შესასწავლად იყენებს რვა ძირითად ლექსიკონს, მათ შორის კემბრიჯისა და ოქსფორდის ლექსიკონებს. ლექსიკონების ერთ ნაწილში „ომი“ დეტალურადაა განსაზღვრული, ხოლო ნაწილში-მხოლოდ რამოდენიმე

სიტყვით. საბოლოოდ ვგებულობთ, რომ ომი ეს არის-შეიარაღებული კოფლიქტი ორ ან მეტ ქვეყანასა და სახელმწიფოს შორის.

სტეპანოვა, ანალიზის შედეგად, გამოჰყოფს კონცეპტ „ომის“ ორ ლექსიკო-სემანტიკურ ვარიანტს. პირველი ლექსიკურ-სემანტიკური ვარიანტის მიხედვით, ომის განსაზღვრება შეიძლება შემდეგნაირად: „შეიარაღებული კონფლიქტი ქვეყნებს, ან ქვეყნის შიგნით მყოფ მხარეებს შორის“ (*A conflict carried on by force of arms, as between nations or between parties within a nation*; აქ შესაძლებელია შემდეგი სემების გამოყოფა: *conflict* (კონფლიქტი), *force* (შეიარაღებული ძალა), *arms* (ძალაუფლება), *nation* (ერი) *parties* (მხარეები). შემდგომში, სალექსიკონო სტატიების საფუძველზე, გვხვდება იმ სინონიმების განსაზღვრება, რომლებიც გამომდინარეობენ კონცეპტის ლექსიკურ-სემანტიკური ველიდან, შემდეგი განსაზღვრებებით: *battle* (ბრძოლა), *bloodshed* (სისხლისღვრა), *combat* (შერკინება), *conflict* (კონფლიქტი), *contest* (ბრძოლა), *fight* (ჩხუბი), *hostility* (მტრობა), *strife* (ბრძოლა), *strike* (გაფიცვა/აჯანყება), *struggle* (ჩხუბი, ბრძოლა), *warfare* (ომი, შეტაკება).

ლექსიკურ-სემანტიკური ვარიანტის მიხედვით, კონცეპტი „ომი“ წარმოდგენილია შემდეგი ზონებით: *ბირთვი-War* (ომი); *ბირთვთან ახლო ზონა-Fight* (ბრძოლა); *უახლოესი პერიფერია-Fight* (ჩხუბი), *Hostility* (მტრობა), *Strike* (გაფიცვა/აჯანყება), *Struggle* (ბრძოლა), *Warfare* (ომი/საომარი მდგომარეობა), *Clash* (შეტაკება), *Collision* (შერკინება/შეტაკება). შორი პერიფერია-*Combat* (შერკინება), *Strife* (ბრძოლა), *Bloodshed* (სისხლის ღვრა).

ნ.სტეპანოვა

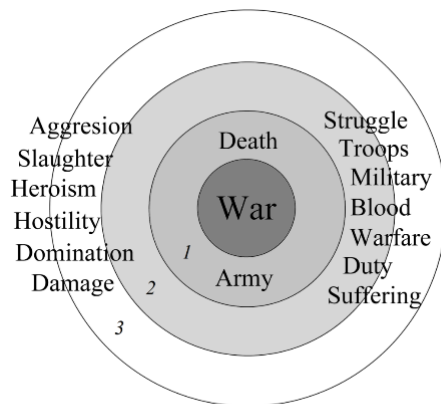
შემდგომ ეტაპზე სტეპანოვა განიხილავს აღნიშნული კონცეპტის ასოციაციურ-აზრობრივ ველს. ლექსიკურ-სემანტიკური ვარიანტების სისრულეს ის გამოხატავს, ბრიტანელი ავტორების ნაწარმოებების საფუძველზე, ესენია:

- Pat Barker *“Regeneration”*;

- *Zadie Smith “White teeth”;*
- *David Mitchell “Black swan green”;*
- *Ian McEwan “Atoniment”;*
- *Jonathan Coal “What a Carve up”.*

ასოციაციურ-აზრობრივი ველი წარმოადგენს ტექსტის კონცეპტუალური ანალიზის ინსტრუმენტს. მისი გამოვლინებისთვის გამოიყენება ლექსიკური სისტემისა და მასში არსებული ველების შესახებ წარმოდგენა, ხოლო ლექსიკური სისტემის დადგენა და მის შესახებ ცოდნის დაზუსტება ხდება ტექსტების შესწავლისა და მათზე დაკვირვების საშუალებით. თითოეულ ტექსტში ხდება საკვანძო სიტყვების გამოვლენა, ეს ის სიტყვებია, რომლებიც ატარებენ აზრობრივ მნიშვნელობას.

თანამედროვე ბრიტანელი მწერლების ნაწარმოებების შესწავლის შემდგომ მივიღეთ შემდეგი სურათი: ბირთვი - *War (ომი)*; ბირთვთან ახლო ზონა - *Death, Army (სიკვდილი, ჯარი)*; უახლოესი პერიფერია - *Struggle (ბრძოლა), Troops (საბრძოლო ძალები/ჯარი), Military (სამხედრო ძალები) Blood (სისხლი), Warfare (ომი/საომარი მდგომარეობა), Duty (სამსახურეობრივი მოვალეობა), Suffering (ტკივილი/ტანჯვა)*. მოშორებული პერიფერია - *Agression (აგრესია), Slaughter (სასაკლაო), Heroism (გმირობა), Hostility (მტრობა), Domination (გაბატონება), Damage (ზიანი)*. როგორც მოყვანილი მაგალითებიდან ჩანს, თანამედროვე ბრიტანელი ავტორების მასალებზე დაყრდნობით, კონცეპტ „ომის“ მთავარი შემადგენელი ნაწილია „სიკვდილი“.

ნ.სტეპანოვა

ამრიგად, თუკი კონცეპტი „ომი“ მოიაზრება, როგორც ქვეყნებს შორის კონფლიქტი, ინგლისური ენის მატარებლების ასოციაცია ამ კონცეპტთან მიმართებით არის - *ბრძოლა*.

ინგლისელების ცნობიერებაში პირდაპირი მნიშვნელობითაა დაკავშირებული შეტაკებასთან, ბრძოლასთან, საომარ მოქმედებებთან. ყველაზე იშვიათად გვხვდება ისეთი ასოციაციები, როგორებიცაა: *კამათი /arguing*, *უთანხმოება /disagreement* და თითქმის არ გვხვდება *სისხლისღვრა /bloodshed* და *შეწინააღმდეგება /objecting*. ხოლო სტეპანოვას მიხედვით, საერთოდ არ არსებობს ისეთი ასოციაციები, როგორებიცაა: *ნგრევა, წუხილი, მშობლიური მიწის დაცვა* და სხვ. ეს კი განპირობებულია იმ ფაქტით, რომ ინგლისელები თითქმის ყოველთვის სხვის ტერიტორიებზე იბრძოდნენ, ხშირ შემთხვევაში საკუთარი კოლონიალური, ან მსგავსი ინტერესების დასაცავად.

3.4. კონცეპტი “ომი” - ქართული სამყაროს ენობრივ სურათში

ქართული ენის განმარტებით ლექსიკონში სიტყვა „ომი“ შემდეგნაირადაა განმარტებული:

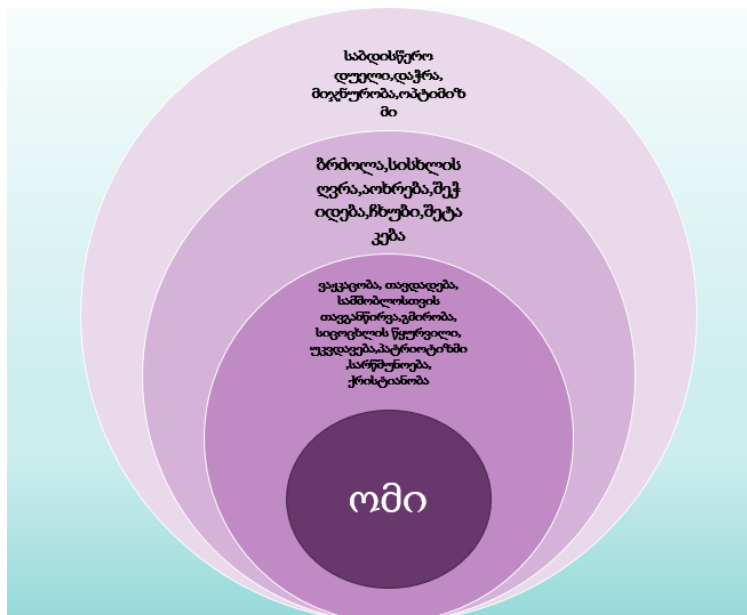
1. შეიარაღებული ბრძოლა სახელმწიფოებს შორის ეკონომიკური, ან პოლიტიკური მიზნების მისაღწევად;
2. ბრძოლა, შეტაკება, შეჭიდება, ჩხუბი;
3. შეურიგებელი მოქმედება, ენერგიულად გალაშქრება ვისიმე ან რისამე წინააღმდეგ (<http://www.nplg.gov.ge>).

კონცეპტს „ომი“ მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს ქართული სამყაროს ენობრივ სურათში. ქართველისთვის ომი უპირველესად სამშობლოს, მშობლიური მიწის დაცვასთან იგივდება: *„სამშობლოს არვის წავართმევთ, ჩვენც ნურვინ შეგვეცილება, თორემ ისეთ დღეს დავაყრით, მკვდარსაც კი გაეცინება“* - ვაჟა ფშაველა. ქართველი ვაჟკაცი სულით მეომარია, ის არაფრით უშინდება ომს, რომლის მიზანი სამშობლოს კეთილდღეობა და თავისუფლებაა, სწორედ ასეთ დროს ქართველი ომით „გაუმადლარია“: *„ჰეი, თქვენ არაგველებო, გაუმადლარნო ომითა, თქვენს საფლავებთან მოსვლა და მუხლის მოდრეკა მომინდა“* - ლადო ასათიანი („კრწანისის ყაყაჩოები“). საქართველოში მრავლდაა სიმბოლო, რომელიც ქართველი კაცის მეომარ ბუნებას გამოხატავს, ერთ-ერთი მათგანია „ქართველის დედა“. „ქართველის დედა“ არის ქართული ეროვნული ხასიათის სიმბოლო, ქანდაკებას ცალ ხელში ღვინის თასი უჭირავს მოყვარეთათვის, მეორეში კი ხმალი - მტერთათვის.

ქართველისთვის ომი დაკავშირებულია ვაჟკაცობასთან, გმირობასთან, მამაცობასთან, შეუპოვრობასთან. ქართველები ოდითგნავე ომობდნენ და ებრძოდნენ მტერს საკუთარი

მრწამსისა და მიწის დასაცავად. ომი ქართველისთვის სწორედ ღმერთის, ქრისტიანობისა და სამშობლოს სიყვარულისთვის თავგანწირვაა. ქართველი შეუპოვარია, ომის დროს, საკუთარი ქვეყნის სადარაჯოზე ის არასოდეს ეცემა სულით: „*ხმლიანმა მტერმა ვერ დაგვათმობინა, ვერ წაგვართვა ჩვენი მიწა-წყალი, ჩვენი ქვეყანა. ხმლიანს მტერს გავუძელით, გადავრჩით, ქვეყანა და სახელი შევინახეთ, ხმლით მოსულმა ვერა დაგვაკლო რა*“ - ილია ჭავჭავაძე.

ნაშრომში მოყვანილი მაგალითების საფუძველზე შევიმუშავეთ კონცეპტის „ომი“, ლექსიკურ-სემანტიკური ველი, რომელიც შემდეგნაირად გამოიყურება:

ქართული ეროვნული კორპუსის (<http://gnc.gov.ge/gnc/concordance>) დამუშავების შედეგად გამოვყავით შემდეგი ფრაზეოლოგიზმები/იდიომები:

აირია მონასტერი; მტერს ანგარიში გაუსწორა; მოწინააღმდეგეს ანდერძი/წესი აუგო; ანკესზე წამოგება; აღგვა პირისაგან მიწისა; ბოლოს მოღება; განკითხვის დღის დადგომა; გზიდან ჩამოცილება; გულის დულილი; სამშობლოსათვის გულის მიცემა; გულის მოკვლა; გულის ტკივილი; დედაბუდიანად მოთხრა; ერთი ყოფა დააწია; ზურგზე ბოლის ადენა-მტერს ზურგზე ბოლი აადინა (დაამარცხა, გაანადგურა); ზურგის გამაგრება; თავზე დატყდომა; თავი იჩინა, თავის გამოღება; თავის დაღწევა; თავს დასხმა; თვალების დავსება; კბილებამდე შეიარაღებული; კისრის მოგრება; კისრის მოდრეკა; კოვზის ნაცარში ჩავარდნა; კუდიტ ქვა ასროლინა; ლელოს გატანა; მეხი დაატყდა თავზე; მზე დაუბნელდა; მზე ჩაესვენა; მტერის

ადენა; მუსრის გავლება; მხარის დაჭერა; მხარში ამოდგომა; ნაცარტუტის ადენა; სეირის ჩვენება; სინსილის გაწყვეტა; სისხლი სწყურია; სისხლის ალება; სისხლის დალევა; სიცოცხლის მოსწრაფება; ტყავის გაძრობა; უკან დახევა; ფერფლიდან აღდგენა; შავი დღე აყარა; შური იძია; ჩიხში მომწყვდევა; ჩაძალდა; ცეცხლზე ნავთის დასხმა; ცეცხლში ჩავარდნა; ძალი პატრონს ვერ ცნობს; ძირიანად მოთხრა/ძირფესვიანად მოთხრა; ძირის გამოთხრა; წელში გატეხა; წუთისოფლის გამოსალმება; წყლის ამღვრევა;

კოლოკაციები: ომი ასტყდა; ენეს ომი; შეგნებულთან ომი; ომი მოუგია; ომი წავაგეთ; ომი შრომისაა; ომი გვაქვ; ომი სიმძაფრით; გაახლდა ომი; ომი ავტეხოთ, მწარე ომი; ომი დაუწყია; გრძელდება ომი; ომი გერჩინოს; ომი ატყდა; უცილოდ ომი; ფიცხელი ომი; თათრებთან ომი; ომი ახლოა; ომი უსისხლო; ომი მწადიან; შესწყვიტა ომი; ომი გვექნება; ომი მოიხადა; ომი გათავდება; გაიმართა ომი; სახელოვანი ომი; ხმლის ომი; აქაური ომი; შორის ომი; გათავდა ომი; პირველად ომი; რამდენიმე ომი; თანა ომი; როცა ომი; ომი ჩვენს; ომი მისთვის; ეს ომი; ომი შინაა; ომი ჯერ; აქ ომი; ომი ხომ; ომი იქნება; მისი ომი; შემდეგ ომი; ეს ომი; ომი იყო.

კონცეპტი „ომის“ განხილვა სამყაროს სამ ენობრივ სურათში გვადლევს საშუალებას დავასკვნათ შემდეგი:

- 1) ორმაგი ხასიათის კონცეპტის („ომი-მშვიდობა“) მნიშვნელოვან ნაწილს წარმოადგენს კონცეპტი „ომი“, რომელსაც საკაცობრიო მნიშვნელობა გააჩნია, ამიტომ სამივე კულტურაში მისი ენობრივი გამოსახულება არის მრავალფეროვანი, რასაც ადასტურებს ჩვენს მიერ დამუშავებული და მოყვანილი მაგალითები.
- 2) საკვლევი კონცეპტის ენობრივი მარკერები სამივე ენაში წარმოდგენილია: ცალკეული ლექსემებით, ფრაზეოლოგიზმებით, მეტაფორული კონსტრუქციებით და განსაკუთრებული სიმრავლით კი - პარემიებით, რომლის ნაწილი ემთხვევა ერთმანეთს და ერთმანეთის შესატყვისია, რაც კიდევ ერთხელ ხაზს უსვამს კონცეპტი „ომის“ მნიშვნელობას სამივე კულტურაში.
- 3) საკვლევი კონცეპტი დინამიკურ სისტემას წარმოადგენს: ომის ტიპების ანალიზმა გამოავლინა ნაწილი ენობრივი მარკერებისა, რომელიც უკვე მოძველებულია, მაგ.: *ფეოდალური ომები, ჯვაროსნული ომები/ლაშქრობები* და ა.შ. ენობრივი მარკერების ნაწილი კი წარმოადგენს თანამედროვე სამეცნიერო-ტექნიკური რევოლუციის უშვალო შედეგს, მაგ.: *ატომური ომი, ქიმიური ომი, ბიოლოგიური ომი, ელექტრონული ომი* და სხვ.;

- 4) კონცეპტი „ომის“ ანალიზის შედეგად სამ ენაში, სწორედ მეტაფორულ დონეზე ამოტივტივდა ყველაზე დიდი განსხვავებები, მაგ.: ინგლისურ კულტურაში - *Harry Wars; Star Wars; Hammering War.*; რუსულში - *Священная война; Чернильная война; Великая Отечественная Война; Кнопочная война*; ქართულში - *ღირსეული ომი; ფიცხელი ომი; აგვისტოს ხუთდღიანი ომი და სხვ.*
- 5) საკვლევი კონცეპტის ენობრივი მარკერები პირობითად შეიძლება დავყოთ სამ ჯგუფად:
- ა) საკაცობრიო მნიშვნელობით განპირობებული ენობრივი შესატყვისები (World War – *Мировая война* - მსოფლიო ომი);
- ბ) ეროვნული ხასიათის განსხვავებული ენობრივი მარკერები, პირველ რიგში ფრაზეოლოგიზმები და პარემიები (*И еще бы воевал, да пицаль потерял; ფიცხელი ომი, Star wars*);
- გ) ამ ჯგუფებს შორის განლაგებულია საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ხასიათის რეგიონალური მარკერები (მაგალითად, ყველა საბჭოურ რესპუბლიკაში დიდი *სამამულო ომი* კალკირებული ფორმით იყო წარმოდგენილი) და სხვ.

IV თავი

კონცეპტების თარგმნის პრობლემების განხილვა

4.1. ტექსტი-თარგმანი-კონცეპტი

კულტურული მეხსიერების ენობრივ მარკერებზე საუბრისას აუცილებელია ხაზი გავუსვათ ტექსტის მნიშვნელობას, ვინაიდან სწორედ ტექსტია ენობრივი მარკერების ფუნქციონირების სფერო. ბოლო პერიოდში ტერმინი „კულტურა“ და მასთან დაკავშირებული ყველა საკითხი ყველაზე მეტად აქტუალური გახდა ლინგვისტური ნაშრომებისთვის. მეცნიერულ-ტექნიკურმა რევოლუციამ და ფსიქოლინგვისტიკის განვითარებამ ხელი შეუწყო თარგმანის თეორიულ გააზრებას, რის შედეგადაც თარგმანი მოიაზრება, როგორც

მრავალფეროვანი მოვლენა, რომლის პროცესში მიმდინარეობს არა მარტო ენობრივი ფორმების შეფარდება, არამედ ორი ერის მსოფლმხედველობის შეპირისპირება.

კულტურული მეხსიერების ენობრივი მარკერები თარგმანის პროცესის შედეგად სამ ძირითად ეტაპს გადიან:

1. ორიგინალური ტექსტის აღქმა მთარგმნელის მიერ, რომელიც ბილინგვია და ამ ეტაპზე ასრულებს ადრესატის ფუნქციას. ამ ეტაპს დიდი მნიშვნელობა ენიჭება, ვინაიდან შუამავალმა მაქსიმალურად უნდა აითვისოს ტექსტური ინფორმაციის ყველა მარკერი, მათ შორის ფარულიც.

2. მთარგმნელი ეძებს წყარო მარკერებისა და სამიზნე მარკერების შესატყვისებს და იყენებს უამრავ მთარგმნელობით ტრანსფორმაციას.

3. მესამე ეტაპზე სამიზნე ტექსტის რედაქტირებისას მარკერები განიცდიან პრაგმატულ ადაპტაციას, ვინაიდან სხვა ერის მატარებელი ამავედროულად უცხო კულტურის წარმომადგენელია, მას გააჩნია სხვა ფონური ცოდნა, სხვა წარმოდგენა წეს-ჩვეულებებზე, სხვა გამოცდილება.

ვინაიდან ჩვენ ვმუშაობდით ომის აღმნიშვნელ ენობრივ მარკერებზე, ანალიზმა ქართულ, ინგლისურ და რუსულ ენებში გამოავლინა მათი ორ ჯგუფად დაყოფა:

- 1) პირველ ჯგუფს ჩვენ მივაკუთნებთ მთარგმნელობით შესატყვისებს, რომლის სიახლოვე განპირობებულია კონცეპტის ფართო გავრცელებით და საკაცობრიო მნიშვნელობით;
- 2) მეორე ჯგუფში მოვათავსეთ ენობრივი მარკერები, რომლებშიც გამოხატულია სპეციფიკური, ამა თუ იმ კულტურისთვის დამახასიათებელი მეტაფორული ერთეულები.

მასალის დამუშავებისას, ჩვენ გამოვყავით შემდეგი მთარგმნელობითი შესატყვისები, სხვადასხვა კატეგორიის მიხედვით:

ომის სახეები:

ინგლისური	რუსული	ქართული
<i>Electronic warfare</i>	<i>Информационная война</i>	<i>საინფორმაციო ომი</i>
<i>Information warfare</i>	<i>Электронная война</i>	<i>ელექტრონული ომი</i>
<i>Asymmetric warfare</i>	<i>Асимметричная война</i>	<i>ასიმეტრიული ომი</i>

<i>Civil war</i>	<i>Гражданская война</i>	სამოქალაქო ომი
<i>Cold war</i>	<i>Холодная война</i>	ცივი ომი
<i>Nuclear warfare</i>	<i>Ядерная война</i>	ბირთვული ომი
<i>Religious war</i>	<i>Религиозная война</i>	რელიგიური ომი
<i>Total war</i>	<i>Тотальная война</i>	ტოტალური ომი
<i>Economic warfare</i>	<i>Экономическая война</i>	ეკონომიკური ომი

საინტერესოა შესატყვისი: *Proxy war - Война чужими руками - ომი შუამავლის მეშვეობით*. ინგლისურ ენაში *Proxy* - ნდობით აღჭურვილ პირს ნიშნავს, ამიტომ ქართული შესატყვისი საკმაოდ ზუსტია (*ომი შუამავლის მეშვეობით*), რუსულ ენაში კი გამოყენებულია ცნობილი ფრაზეოლოგიზმი - *чужими руками* (სრული ვარიანტი - *чужими руками жар загребать*).

საკვლევი კონცეპტის ანალიზის შედეგად ჩვენ ასევე გამოვავლინეთ პარემიების ანალოგები:

ინგლისური	რუსული	ქართული
<i>If you want peace, (you must) prepare for war/To a man prepared for war peace is assured.</i>	<i>Если хочешь мира, будь готов к войне.</i>	გინდა მშვიდობა, ემზადე ომისთვის.
<i>All's fair in love and war.</i>	<i>В любви и на войне все средства хороши.</i>	ომში რა სჯობიაო, და-რაც ხელში მოგხვდებაო.
<i>If you are far from enemy make him believe you are near.</i>	<i>Держи друзей близко, а врагов еще ближе.</i>	მტერმა მტრის ამბავი თუ იცის, მასთან ბრძოლა არ გაუმნელდებაო.

მაგრამ უფრო ხშირია განსხვავებული პარემიები, მაგალითად, რუსული ანდაზები: «Кому война - а кому мать родна», «Не хвались, идущи на рать, а хвались, идущи с рату»; ქართული ანდაზები: „ომიანობა ზოგს ააშენებს, ზოგს გადააშენებს“, „ომიანობა რომ არ იყვეს, გამარჯვებას პატივი არ ექნებოდაო“, „ომში ნაცადი ხმალისა იმედი გქონდეს სახლშიო“. *War makes thieves, and peace hangs them (Scottish Proverb), It takes two blows to make a battle (English proverb); He that makes a good war, makes a good peace (English proverb). If you want peace, prepare for war (English proverb).*

კონცეპტი ომი მრავალფეროვანი მარკერებით არის გამოხატული და სამივე საკვლევი ენაში წარმოდგენილია ამ ცნების საინტერესო კომბინატორიკა, რომელიც ჩვენ ორ ნაწილად დავყავით:

- 1) კონცეპტი ომის თანხვედრი სინტაგმატიკის მაგალითები;
- 2) კონცეპტი ომის არათანხვედრი სინტაგმატიკის მაგალითები.

კონცეპტი ომის თანხვედრი სინტაგმატიკის სივრცე:

<ul style="list-style-type: none"> • <i>The reasons of war;</i> • <i>War policy;</i> • <i>War propaganda;</i> • <i>Prepare for war;</i> • <i>Termination of the war;</i> • <i>To avoid war;</i> • <i>The possibility of war;</i> • <i>War threats;</i> • <i>War threats;</i> • <i>The proximity of war;</i> • <i>To declare war.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Причины войны</i> • <i>Политика войны;</i> • <i>Пропаганда войны;</i> • <i>Подготовка войны;</i> • <i>Прекращение войны;</i> • <i>Предотвращение войны;</i> • <i>Возможность войны;</i> • <i>Угроза войны;</i> • <i>Опасность войны;</i> • <i>Близость войны;</i> • <i>Объявление войны.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>ომის მიზეზები</i> • <i>ომის პოლიტიკა;</i> • <i>ომის პროპაგანდა;</i> • <i>ომის მომზადება;</i> • <i>ომის შეწყვეტა;</i> • <i>ომის თავიდან აცილება;</i> • <i>ომის შესაძლებლობა;</i> • <i>ომის საფრთხე;</i> • <i>ომის საშიშროება;</i> • <i>ომის სიახლოვე;</i> • <i>ომის გამოცხადება.</i>
---	---	--

კონცეპტი ომის არათანხვედრი სინტაგმატიკის სივრცე:

ინგლისურ ენაში: *Happy Wars; Hammering War; Star Wars; Dispenser War, Hundred Years' War; Bishops' Wars; Quasi-War; Cyber war.*

რუსულ ენაში: *Священная война, Отечественная война, Великая Отечественная война, Ледовое побоище, Чернильная война* და სხვ.

ქართულ ენაში: *ღირსეული ომი; ფიცხელი ომი; აგვისტოს ხუთდღიანი ომი* და სხვ.

არათანხვედრი სინტაგმატიკის ზონაში პირველ რიგში განლაგებულია მეტაფორული ხასიათის ერთეულები, ვინაიდან ყველა აღნიშნულ კულტურაში მოიპოვება სპეციფიკური გამოცდილება. ცნობილი ამერიკული ფილმი „ვარსკლავური ომები“ ბადებს შესაბამის მეტაფორულ ერთულს - „ვარსკლავების ომები“, რომელიც ხშირად გამოიყენება თანამედროვე ამერიკულ პრესაში ცნობილი მსახეობებისა და სპორტსმენების კონფლიქტების დასახასიათებლად.

საკვლევი კონცეპტის ქართულ მარკერებს შორის საინტერესოა ხატოვანი ეპითეტები (ფართო მნიშვნელობით - მეტაფორები) - *ღირსეული ომი; ფიცხელი ომი*. ქართულ კულტურაში ჩამოყალიბებულია განსაკუთრებული დამოკიდებულება ომის მიმართ.

რუსულ ენობრივ მარკერებში განსაკუთრებულ ყურადღებას იწვევს ეპითეტი - *წმინდანი* (არასაკრალური მნიშვნელობით), ეს სიტყვა იყო გამოყენებული დიდ სამამულო ომზე დაწერილ სიმღერაში, რათა გაეძლიერებინათ მეტაფორის ზეწოლა საბჭოთა კავშირის მოსახლეობაზე, სიმღერა იმ ომის ნამდვილ სიმბოლოდ იქცა. აგრეთვე ინტერესს იწვევს სიტყვა - *სამამულო (Отечественная)*, ორივე შემთხვევა ეხება იმ იშვიათ ომებს, როდესაც რუსეთი და მისი მემკვიდრე - საბჭოთა კავშირის ტერიტორიას იცავდა (1812 წლის სამამულო ომში - ნაპოლეონის არმიიდან და 1941-45 წწ. - ფაშისტური გერმანიიდან).

აღნიშნული სინტაგმატიკური ზონის პერიფერიაზე იმყოფება სიტყვათა შესატყვისების შექმნის მექანიზმი, რომელიც ერთიანია სამივე ენისათვის - ომის ჩატარების ადგილისა და დროის დაზუსტება, მაგრამ, ამ შემთხვევაში სახეზეა განსხვავებული ტოპონიმიკა (მეტწილად ეს ეხება ცალკეულ ბრძოლებს):

ინგლისურენოვან სამყაროში:

War of the North and the South, The War of the White and the Red Roses, The Anglo-Zanzibar War (August 27, 1896).

რუსულ სამყაროში:

Взятие Казани, взятие Астрахани, взятие Новгорода, покорение Сибири, присоединение Крыма.

ქართულ სამყაროში:

სამგორის ბრძოლა, დიდგორის ბრძოლა, ბრძოლა ახალდაბასთან.

საინტერესოა, რომ ქართულ ისტორიაგრაფიაში ხშირ შემთხვევაში ომის ნომინაციაში დაფიქსირებულია დამცრობელის სახელი:

თემურლენგის შემოსევა, რუმელი თურქების შემოსევა, ბულა თურქის ლაშქრობა, თბილისის აღება ჯალალედინის მიერ და სხვ.

რუსულ ისტორიაში ჭარბობს ზმნიდან წარმოებული არსებითი სახელები - აღება (*Взятие Новгорода, Взятие Казани, Взятие Астрахани*), აგრეთვე ხშირად გამოიყენება სიტყვები - *присоединение, покорение (присоединение Крыма, присоединение Северного Кавказа; покорение Сибири).*

მაგალითები მოყვანილია ქართული, რუსული და ინგლისური ენების ეროვნული კორპუსის ბაზაზე. კორპუსების დამუშავების შედეგად სამ ენაში, მივიღეთ სტატისტიკის სურათი, რომელიც შემდეგნაირად გამოიყურება:

- რუსულ ენობრივ კორპუსში კონცეპტი „ომი“ გამოყენებულია 18 984 დოკუმენტში, 121 295-ჯერ; სტატისტიკა მოცემულია ავტორების რაოდენობის, ავტორთა სქესის, ფუნქციონირების სფეროს, ტექსტის ტიპის, ტექსტის თემატიკისა და ჟანრის მიხედვით;
- ბრიტანული ეროვნული კორპუსი წარმოდგენილია რამდენიმე სახით, კერძოდ Brigham Young უნივერსიტეტი, სადაც კონცეპტი „ომის“ გამოყენების 26881 შემთხვევა ფიქსირდება; ლანკასტერის უნივერსიტეტი-27217 გამოყენების შემთხვევა 2204 სხვადასხვა ტიპის ტექსტში; ოქსფორდის უნივერსიტეტი, სადაც სამწუხაროდ წვდომა შეუძლიათ მხოლოდ აღნიშნული უნივერსიტეტის სტუდენტებს;
- რაც შეეხება ქართული ენის ეროვნულ კორპუსს, აქ წარმოდგენილია კონცეპტი „ომის“ გამოყენების 22172 შემთხვევა. თუმცა ამ შემთხვევაში ის კლასიფიკაცია, რომელიც მოცემულია რუსული ენის ენობრივ კორპუსში აქ ნაჩვენები არ არის;

ქართული, რუსული და ინგლისური ენების სამყაროს ენობრივი სურათის ანალიზი ტექსტების დონეზე, გვაძლევს საშუალებას დავასკვნათ, რომ კონცეპტი „ომი“ სამივე კულტურაში მრავალფეროვნადაა წარმოდგენილი და ნაწილობრივ ხდება მათი გადაფარვა. ამავდროულად, კონცეპტი „ომის“ ენობრივ მარკერების ნაწილს ახასიათებს ეროვნული სპეციფიკა, რომელიც საყურადღებოა მთარგმნელობითი საქმიანობაში.

4.2. კულტურული კონცეპტების თარგმნის სპეციფიკა

კულტურული კონცეპტების თარგმნა წარმოადგენს ერთ-ერთ ყველაზე რთულ ამოცანას მთარგმნელისთვის. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, კულტურა და კულტურათმორისი კომუნიკაცია ბევრად უფრო რთული ფენომენია, ვიდრე ეს ზოგადად წარმოსადგენია. მთარგმნელის კომპეტენციაზეა დამოკიდებული თარგმანის ხარისხი, მაშასადამე, რაც უფრო მეტ ცოდნას ფლობს მთარგმნელი კულტურათა მახასიათებლებსა და კულტურათმორის განსხვავებულობაზე, მით უფრო კარგია თარგმანი. კულტურის გამომხატველი კონცეპტები არის ენობრივი მარკერები, რომლებიც განპირობებულია კულტურული მრავალფეროვნებით. ლიუისის მიხედვით „ჩვენ ერთხმად ვაღიარებთ, რომ კულტურული მრავალფეროვნება მასშტაბური და შესანიშნავია“ (ლიუისი: 2006:4). მსოფლიოში უამრავი განსახვავებული კულტურაა, ყველა მათგანი უნიკალური და საინტერესოა. ფაქტობრივად, ზოგიერთი კონცეპტი ბევრ კულტურაში გვხვდება, მაგრამ მათი მნიშვნელობები განსხვავებულია. ეს განსხვავებები ზოგჯერ იმდენად მრავალრიცხოვანი იყოს, რომ შეიძლება გვეგონოს, რომ ამ კულტურის წარმომადგენელი ერი მხოლოდ საკუთარი თვალთ უყურებს სამყაროს. ლიუისი ამბობს, რომ თითქოს სხვადასხვა კულტურები სხვადასხვა სამყაროში ცხოვრობენ.

პიტერ ნიუმარკი განსაზღვრავს კულტურას შემდეგნაირად: „ცხოვრების არსის გადმოცემა იმ გზით, სადაც საზოგადოება იყენებს კონკრეტულ ენას და მისი გამომხატვის საშუალებებს“, მაშასადამე, ცხადია, რომ თითოეულ ენობრივ ჯგუფს გააჩნია საკუთარი კულტურული მახასიათებლები. პიტერ ნიუმარკმა მოახდინა კულტურის გამომხატველი სიტყვების კატეგორიზაცია:

1. ეკოლოგია: ფლორა, ფაუნა, მთები;
2. მატერიალური კულტურა: ტანისამოსი, საკვები, ქალაქები, ტრანსპორტი;
3. სოციალური კულტურა: სამუშაო და გართობა;
4. ორგანიზაციის წეს-ჩვეულებები, აქტივობები, პროცედურები.

კონცეპტები:

- პოლიტიკური და ადმინისტრაციული;
- რელიგიური;
- მხატვრული.

5. ჟესტები და ჩვეულებები.

ის გვთავაზობს თარგმანისთვის საჭირო კონტექსტუალურ ფაქტორებს, რომლებიც მოიცავს:

1. ტექსტის მიზანს;
2. მკითხველების მოტივაციას და კულტურას, ტექნიკურ და ლინგვისტურ დონეს;
3. რეფერირების მნიშვნელობას წყარო ტექსტში;
4. ამოცანებს (ადგილი აქვს თუ არა რეალურ თარგმანს?);
5. სიტყვის სიახლეს;
6. მომავალს (ნიუმარკი, 1988:103).

ვინაიდან ენა წარმოადგენს კულტურის ნაწილს, ნიუმარკი გვთავაზობს იმ სტრატეგიებს, რომლებიც ეხმარება მთარგმნელს კულტურული „უფსკრულის“ დაძლევაში (ნიუმარკი, 1988:81):

1. გადატანა - წყარო ენის სიტყვის, სამიზნე ენაში გადატანის პროცესი; ის მოიცავს ტრანსლიტერაციას. მაგ.: *Georgia =საქართველო*;

2. ნატურალიზაცია - სტრატეგია, როდესაც წყარო ენის გარდაქმნა ხდება სამიზნე ენაზე თავისი ორიგინალი ფორმით. მაგ.: *music=მუსიკა, computer=კომპიუტერი, intelligent=ინტელიგენტი*;

3. კულტურული ეკვივალენტი - წყარო ენის კულტურული კონცეპტი ითარგმნება სამიზნე ენის კულტურული კონცეპტით, თუმცა ხშირ შემთხვევაში ეს ზუსტი თარგმანი არ არის. მაგ.: *ხინკალი=jiaozi*;

4. ფუნქციური ეკვივალენტი - მოითხოვს კულტურულად ნეიტრალური სიტყვის გამოყენებას, ან აღწერილობითი ეკვივალენტი: ამ პროცედურით ერთი სიტყვის მნიშვნელობა ახსნილია რამდენიმე სიტყვით. მაგ.: *Khorumi=a war dance originated in the region Adjara, Georgia*;

5. კომპონენტური ანალიზი - სიტყვის მნიშვნელობის, ან სხვა ლინგვისტური ერთეულის ანალიზი დისკრეტული სემანტიკური კომპონენტებით. მაგ.: *man= [+male], [+mature]; boy = [+male], [-mature]; women= [-male], [+mature]; girl= [-male], [-mature]*.

6. სინონიმია - ახლოსაა სამიზნე ენის ეკვივალენტთან; ის წარმოადგენს ზოგადი კოლოკაციების, ორგანიზაციებისა და შემადგენელი კომპონენტების პირდაპირ თარგმანს, მას სხვაგვარად შეიძლება ეწოდოს კალკირება, ან კალკირებული თარგმანი. მაგ.: *hot pants=შორტები*;

7. ტრანსპოზიცია - წარმოადგენს წყარო ენიდან სამიზნე ენაში გრამატიკულ ცვლილებას (რიცხვის, სტრუქტურის, მეტყველების ნაწილების შეცვლას). მაგ.: *a pair of shoes=ფეხსაცმლის წყვილი*;

8. მოდულაცია - აღნიშნულ სტრატეგიას ადგილი აქვს მაშინ, როდესაც მთარგმნელს წყარო ტექსტის შეტყობინება გადააქვს სამიზნე ტექსტში ამ უკანასკნელის ნორმებით.

9. ახსნა-განმარტება სქოლიოს სახით - მთარგმნელს შესაძლოა დასჭირდეს დამატებითი ინფორმაციის მიცემა მკითხველისთვის, ის ამ ინფორმაციას ახსნის სქოლიოში. სქოლიო შეიძლება მოთავსდეს გვერდის, თავის, ან წიგნის ბოლოში. მაგ.: *ჩურჩხელა=Georgian traditional candale shaped candy*.

10. კომპენსაცია - ტექნიკა, რომლის დროსაც ხდება ტექსტის ერთ ნაწილში დაკარგული მნიშვნელობის, მეორე - ნაწილში აღდგენა.

11. პერიფრაზი - პროცედურა, რომლის დროსაც სიტყვის მნიშვნელობა გაცილებით უფრო დეტალურადაა აღწერილი, ვიდრე ამას აღწერილობითი ეკვივალენტი წარმოადგენს.

12. კუპლეტი - სტრატეგია, რომლის დროსაც მთარგმნელი ახდენს ორის სხვადასხვა მთარგმნელობითი პროცედურის შერწყმას. მაგ.: *Boneca (Portugis)=Boneka (Bahasa Indonesia)* (ნიუმარკი, 1988:91).

გამართლებული სტრატეგიის არევა მოითხოვს მთარგმნელისგან კონცეპტუალურ მიდგომას, რისთვისაც საჭიროა ენობრივი მარკერების შედარებითი ანალიზი, განსაკუთრებულად, ეს ეხება ქართულ კულტურულ სივრცეს, რომლის კონცეპტები ჯერ არ არის სათანადოდ შესწავლილი.

კონცეპტის ენობრივი მარკერებიდან დიდ მთარგმნელობით სირთულეს წარმოადგენს პირველ რიგში ფრაზეოლოგიზმები, ამიტომ ჩვენ საკვლევი კონცეპტის კლიშირებული ერთეულებიდან ჩვენ გამოვავლინეთ რამოდენიმე განსხვავებული ჯგუფი. პირველ რიგში გამოვყავით ფრაზეოლოგიური შესატყვისები, რომლის ფუნქციონირება პარალელურად შესაძლებელია ქართულ, ინგლისურ და რუსულ ენებში:

1) თანმხვედრი კლიშირებული ერთეულები:

ინგლისური	რუსული	ქართული
Armed to the teeth	Вооруженный до зубов	კბილებამდე შეიარაღებული

To rise like a phoenix from the ashes	Восстать как Феникс из пепла	ფერფლიდან აღადგინა
To drive someone into a corner	Загнать в угол	კუთხეში მიმწყვდევა
To die like a dog	Умереть как собака	ჩაბაღღა
Hot war	Горячая война	
Push-button warfare	Кнопочная война	

2) არათანხვედრი კლიშირებული ერთეულები:

To cry one's eyes out	Выплакать (все) глаза	თვალის დავსება
To sink through the floor	Сквозь землю провалился	აღიგავა პირისაგან მიწისა
To fly a kite	Закидывать удочку	ანკესის გადაგდება
to hook	Поймать на крючок	ანკესზე წამოგება
Out of the frying-pan into the fire/to jump out of the frying-pan into the fire.	Из огня да в полымя	ვას გავეყარე და ვუს შვეყარე

ზოგჯერ განსხვავება სტილისტურ დახასიათებაშია (*Сквозь землю провалился - აღიგავა პირისაგან მიწისა*), ზოგჯერ კი - ერთი ტიპური სიტუაციის ფარგლებში ქმედების მიმართულებით განსხვავდება (*Поймать на крючок - ანკესზე წამოგება*).

მოყვანილი ენობრივი მარკერების ფუნქციონირება გავაშუქოთ (განვიხილოთ) კონტექსტუალურ მასალაზე რომელიც მოცემულია ინგლისური, რუსული და ქართული ენების ეროვნულ კორპუსებში (<http://gnc.gov.ge/gnc/corpus-list>; [Поиск в корпусе. Национальный корпус русского языка](#); <http://www.natcorp.ox.ac.uk/>).

განვიხილოთ კონცეპტი „ომის“ თარგმნის მაგალითები:

<i>არწივი არწივი ვნახე დაჭრილი, ყვავ-ყორნებს ეომებოდა, ქადა ბეჩავს ადგომა,</i>	<i>The Eagle I saw a wounded eagle, It was warring with crows and ravens,</i>	<i>The Eagle In haughty pride, though wounded sore, An eagle fought the raven-crow.</i>
--	--	--

<p>მაგრამ ველარა დგებოდა. <u>ვაჟა-ფშაველა</u></p>	<p><i>The poor thing yearned to get up, But it could no longer get up.</i> <u>George Hewitt</u></p>	<p><i>The bird in desperation strove To rise but fell in frenzied woe.</i> <u>Venera Urushadze</u></p>
---	---	--

<p>Я видел орла. Бедняга Был ранен. Шёл, ковыляя, Не мог взлететь. Над несчастливым Кружила воронья стая. <u>Ирина Санадзе</u></p>	<p><i>Видел: орел израненный Схватился с вороньей стаей. Хочет бедняга вздыбиться Когти в землю врастают.</i> <u>Лариса Адамова</u></p>	<p><i>Орла я видел. Пулей сбит, Скакал, хромая. Никак взлететь уже не мог, А эта стая Хрипящих злобою ворон, Его терзая, Кривые клювы в кровь крыла Опять вонзая, <u>Анатолий Яни</u></i></p>
--	---	---

ზემოთ მოყვანილ მაგალითში, ერთი მთარგმნელი იყენებს *warring-ეომებოდა*, ხოლო მეორე კი *fought-იბრძოლა*, ანალოგების არჩევა აქ მთარგმნელის კომპეტენციაზეა დამოკიდებული. რუსულ თარგმანებს რაც შეეხება აქ სრულიად განსხვავებული სურათი გვაქვს, *ეომებოდა* ამის ანალოგებად მთარგმნელები იყენებენ სამ სხვადასხვა ფრაზას: *бедняга был ранен; схватился, пулей сбит.*

მაგალითი 2:

<p>„ქალო, შენს მოლალატესა ზევით ღმერთი გაუწყრესა, სალბუზისა მინდორზედა ნიავეარი აუტყდესა; მტერზე ამოღებულ ხმალი ვადაშიამც გაუტყდესა, მტერზე ამოღებულ თოფი ჩახმახშიაც გაუტყდესა“.</p> <p><u>ხალხური ჩვეულებანი თუშეთში</u></p>	<p><i>“Woman, may God above show his wrath to your betrayer, May a storm break above his head on Salbuz’s meadow? May his sword drawn on the foe break at the right moment, May his gun raised against the foe break right in the trigger!</i></p> <p><u>George Hewitt</u></p>
---	--

მაგალითი 3

<p>„თურქი, სპარსი, ლეკი, ოსი, ჩერქეზ, ღლიღვი, დიდო, ქისტო, სრულად ქართლის მტერნი იყვნენ, ყველამ წაკრა თითო ქიშტი, მერმე შინათ აიშალნენ, ძმამ მოუდვა ძმასა ყისტო, თავის თავსა ხრმალი იცეს, გულთა მოიხვედრეს ხიშტი.“</p> <p><u>დავით გურამიშვილი-ქართლის ჭირი</u></p>	<p><i>The Turks, Ossetians, Lekis, Persians, Cherkez, Ghlighvis, Didos and Kists Were ever Georgia's enemies, Assaulting her with blood-smearred fists. But soon at home domestic broils, Quarrels and feuds arose like mists. Brothers with brothers grappled. ThusDid trifles cause mighty contests</i></p> <p><u>Venera Urushadze</u></p>
---	--

მაგალითი 4

<p>ქართველის დედაო! ძუძუ ქართველისა უწინ მამულსა უზრდიდა შვილსა; დედის ნანასთან ქვითინი მთისა მას უმზადებდა მომავალ გმირსა... გაჰქრა ის დროცა!.. დიდმა ნაღველმა, კირთების ქვეშე დაჩაგრულ ბედმა</p>	<p><i>O Georgian mother! Thou gavest sons To home and land in days of yore. The future braves were lulled to sleep With lullabies and mountain lore. Alas! those days are past, and now By sorrow is thy country swayed. Thy very breath of life is fled. Thy warrior son is now a shade.</i></p>
--	---

<p>სრულად მოგიკლა სიცოცხლის ძალა, თვით შენი შვილიც ჩრდილად შესცვალა. მიტხარ, სადღაა მამაპაპური მხნეობა, ხმალი, მკლავი ქველური, სახელისათვის ამაყი თრთოლა, მამულის მტერთან მედგარი ბრძოლა?</p> <p><u>ილია ჭავჭავაძე</u></p>	<p><i>Where is the courage of our sires, The dagger and the crushing blow, The honour and the pride of old, The fearless struggle with the foe?</i></p> <p><u>Venera Urushadze</u></p>
--	---

მაგალითი 5

<p>დაჰჟანგებულხარ, გორდაო, დაგობებია ქარქაში, სადა გყავს შენი პატრონი, დაგაწყებინოს კაშკაში? სადღა მყავს, ძმაო, პატრონი: შამქორს გავეწირე მკვდარია, ორმოცგან სჭირდა ნახმლევი, სდიოდა სისხლის ღვარია. ომში წინ წასვლა უყვარდა, ხელთ დაბლუჯვილი ფარია; არას დასდევდა სიკვდილსა, ოლომც არ შარცხვეს ჯარია, მეფის თამარის გვირგვინი, ქართველთ სამეფო გვარია. ეხლა უშნოდ ვარ... დამკიდეს ლაჩართ კედელზე უქმდა; ვისღა სცალიან ჩემთვისა, ქვეყანა იქცა დუქნადა.</p>	<p><i>Rust adorns thee, sword, and mould'ring Is thy scabbard once so fine. Where's thy master's arm of iron, Where's that flashing gleam of thine?' "On the fatal plain of Shamkor, He fell dead, with many a wound, And his blood flowed like a torrent, Dyeing red the battle ground. Though he fell beneath the struggle With the deadly enemy, Valiant were his deeds and dauntless. Matchless was his bravery Foremost was he in the battle, Smiting, hewing down the foe. Georgia and a soldier's honour Made him bear the crushing blow. A coward's hand has hung me useless Here to rust in endless night.</i></p>
---	---

<p>გადამაგდებენ გირაოდ... და გზირ-ნაცვლების ხელითა ქვეყანა მხედავს მდებარეს “არშინის”, “წოთქის” გვერდითა. შვიდასი წელი გამიხდა, არ გავპოხილვარ დუმითა, არ ვულესივარ ქართველსა დალიღინებით ჩუმითა. მისი ხმა აღარ მსმენია: “გასჭერ, გამიშვი წინაო, თუ სახელს არ მაშოვნინებ, როგორ დავბრუნდე შინაო!” <u>ვაჟა-ფშაველა</u></p>	<p><i>Georgia has become a market Cursed and doomed by venal blight! I, who proudly fought for freedom, Now am pawned or sold for gold, A bartered thing to crown the downfall Of my country's pride of old. Many years have passed since Georgia's Son did whet me till I flashed, Rendered sharp my blade so deadly, And with me to battle dashed. Nor have I heard sounds of trumpets, Nor the shouts of victory... I have passed an age thus hanging Here in rust and slavery." <u>Venera Urushadze</u></i></p>
---	---

მთარგმნელობითი პროცედურების შედარება:

კულტურის კონცეპტების თარგმნისას, უამრავი მთარგმნელობითი პროცედურა იქნა შემუშავებული და გამოყოფილი ისეთი სწავლულების მიერ, როგორებიც არიან: ანგელო პიზუტო, მონა ბეიკერი, პიტერ ნიუმარკი, ენდრიუ ჩესტერმენი, პიტერ ფოუსეტი და ეირლის დეივისი. ზოგიერთი სტრატეგია მხოლოდ ტერმინოლოგიურად, ან ქვედანაყოფით განსხვავდება, მაგალითად ერთი მეცნიერი ასახელებს მხოლოდ ერთ სტრატეგიას, ხოლო მეორე-განასხვავებს ორ-სხვადასხვას. ქვემოთ მოცემულ ცხრილში სწორედ ეს მთარგმნელობითი სტრატეგიებია წარმოდგენილი

პიზუტო	ბეიკერი	ნიუმარკი	ჩესტერმენი	ფოუსეტი	დეივისი
სესხება	უფრო ზოგადი სიტყვით თარგმანი	სიტყვა- სიტყვითი თარგმანი	ზუსტი თარგმანი	კონკრეტი ზაცია	შენარჩუნებ ა

	(ზემდგომი სიტყვა)				
კალკირება	უფრო ბუნებრივი/ნაკ ლებად გამომსახველობ ითი სიტყვით თარგმნა	ზუსტი თარგმანი	სესხება, კალკირება	ლოგიკურ ი წარმოება	დამატება
ზუსტი თარგმანი	კულტურისთვის ს დამახასიათე ბელი სიტყვით ჩანაცვლება	ავტორის განზრახვის გადმოტანა	ტრანსპოზიცი ა	ანტონომი ური თარგმანი	გამოტოვება
ტრანსპოზი ცია	ნასესხები სიტყვით, ან ნასესხებ სიტყვას პლიუს განმარტებით თარგმანი	სემანტიკური თარგმანი	გადანაცვლება	კომპენსაც ია	გლობალიზ ება
მოდულაცი ა	პერიფრაზი	ადაპტაცია	ფრაზის სტრუქტურის ცვლა		ლოკალიზე ბა
ეკვივალენ ტობა	პერიფრაზი არამონათესავე სიტყვით	თავისუფალი თარგმანი	დამოკიდებუ ლი წინადადების ცვლილება		ტრანსფორმ აცია
ადაპტაცია	გამოტოვება	იდომატური თარგმანი	წინადადების სტრუქტურის ცვლილება		შექმნა

	ილუსტრაციულ ი თარგმანი	კომუნიკაციურ ი თარგმანი	ერთიანობის შენარჩუნება		
	იმავე მნიშვნელობისა და ფორმის სინონიმის გამოყენება	გადატანა	გადაწყობა		
	მსგავსი მნიშვნელობის, მაგრამ სხვა ფორმის იდიომის გამოყენება	ნატურალიზა ცია	სქემის შეცვლა		
	პერიფრაზი	კულტურის ეკვივალენტი	სინონიმია		
	გამოტოვება	ფუნქციური ეკვივალენტი	ანტონიმია		
		აღწერილობით ი ეკვივალენტი			
		სინონიმია	კონვერსია		
		ტრანსპოზიცია	განაწილების ცვლილება		
		მოდულაცია	ემფაზია		
		აღიარებული თარგმანი	სქემის ცვლილება		
		კომპენსაცია	სხვა სემანტიკური ცვლილება		

		პერიფრაზი	ინფორმაციის ცვლილება		
		კუპლეტი	ინტერპერსონა ლური ცვლილება		
		შენიშვნა, დამატება, განმარტება	სხვა პრაგმატული ცვლილება		

ემპირიული მასალის ანალიზის ფასეულობა გამოიხატება კონცეპტუალური მიდგომის აუცილებლობის გაშუქებაში კონცეპტი „ომის“ ენობრივი მარკერების მაგალითზე. ეფექტური მთარგმნელობითი სტრატეგიის არჩვა მოითხოვს მთლიანი კონცეპტის ცოდნას და გადასათარგმნი ერთეულის ადგილის გააზრებას მის სტრუქტურაში. ნაკლებად შესწავლილი ქართული კულტურული კონცეპტები მოითხოვს განსაკუთრებულ ყურადღებას ეროვნული სპეციფიკის შესანარჩუნებლად თარგმანში.

დასკვნა

ამრიგად, ზემოთ განხილული თეორიული და პრაქტიკული მასალიდან გამომდინარე, შეიძლება გავაკეთოთ შემდეგი დასკვნები:

1) მეხსიერება ზოგადად ურთულესი მოვლენაა. ის უკავშირდება ადამიანის ცნობიერებას და მენტალობას. მეხსიერების, ფიზიოლოგიური და ფსიქოლოგიური სფეროდან, სოციოლოგიისტიკაში გადმოსვლა იყო უმნიშვნელოვანესი მოვლენა, რამაც კიდევ ერთხელ გაუსვა ხაზი, ამ ფენომენის კომპლექსურობასა და მრავალწახნაგაიანობას. მეხსიერება იქცა ინტერდისციპლინარული კვლევებისა და შესწავლის საგნად. განხილული თეორიული მასალის მიხედვით, ცხადია, რომ ამ დარგში ლიდერები გერმანული ფილოსოფიისა და გერმანული ლინგვოკულტუროლოგიის წარმომადგენლები არიან. მათი ნაშრომები, უდავოდ ფენომენალურია და პასუხს სცემს მეხსიერების, როგორც სოციოლინგვისტიკის და ლინგვოკულტუროლოგიის შესწავლის საგნის ირგვლივ დასმულ მრავალ შეკითხვას.

კულტურული მეხსიერება ეს არის მითიური ისტორია, მოვლენები აბსოლუტურ წარსულში, რომელსაც გააჩნია ფორმირების მაღალი ხარისხი და ცერემონიალური კომუნიკაცია. მისი შესწავლა იმ მსოფლიოში, სადაც ინფორმაცია წარმოადგენს უდიდეს იარაღს, ხოლო მისი ნაკლებობა ნაციისა და კულტურისთვის შესაძლოა ფატალურიც კი აღმოჩნდეს, უაღრესად მნიშვნელოვანია.

2) მეხსიერების აგენტი უამრავია, ასევე მრავალფეროვანი და უამრავია მეხსიერების გადატანის საშუალებებიც. მეხსიერების ფიქსაციის უდიდეს ფუნქციას ასრულებს ენა, ვინაიდან ის წარმოადგენს კომუნიკაციის უნივერსალურ საშუალებას. ჩვენს მიერ დამუშავებული თეორიული და პრაქტიკული მასალიდან ნათლად ჩანს, რომ ენობრივი მარკერები, კულტურული მეხსიერების უნივერსალური მარკერებია, უნიკალური საშუალებაა, ვინაიდან ენა ინარჩუნებს და ინახავს ყველაფერს, რაც ოდესმე დაფიქსირებულა ლინგვისტური არხების საშუალებით. ენას გააჩნია უნარი აღადგინოს და გააცოცხლოს მოვლენა, მაშინაც კი, როდესაც ამ მოვლენის შესახებ მეხსიერება ბუნდოვანია და თვით ფაქტი აღარ არსებობს.

3) კულტურული მეხსიერების ფიქსაციისა და დამახსოვრების ერთეული კონცეპტია. როგორც ზემოთ განხილული თეორიული მასალის საფუძველზე ჩანს, კონცეპტი წარმოადგენს ცოდნისა და მეხსიერების ერთეულს, მოიცავს წარმოსახვით და ღირებულებით განზომილებებს. კონცეპტი რთული მენტალური ნაერთია, რომელსაც აქვს თავისი ენობრივი ფიქსატორები. ის აერთიანებს საკუთარ თავში ინდივიდუალურ-პიროვნულს, კულტურულ-ჯგუფურს, ეროვნულსა და კაცობრიობის მნიშვნელობებს. მისი შესწავლა მოითხოვს ინტერდისციპლინარულ მიდგომებს.

კულტურული კონცეპტი წარმოადგენს კონკრეტული ერის სამყაროს ენობრივი და კონცეპტუალური სისტემების მენტალურ ერთეულს, მნიშვნელოვან ცნებას, რომელიც დაფიქსირებულია ამ ენაზე შექმნილ თეზაურუსში და აქტიურად გამოიყენება მოცემული კულტურის წარმომადგენლების მიერ. კონცეპტი ემოციურ ხასიათს ატარებს და მასში არის დაფიქსირებული არა მარტო ცნება მისი დამატებითი კონოტაციებით, არამედ მოცემულია ერის წარმოდგენა/შეფასება.

კონცეპტი ერის სულიერების სარკეა, რომელიც ზოგჯერ თაობიდან თაობას გადაეცემა და არ კარგავს ემოციურობისა და მგრძნობელობის განცდას, ზოგჯერ კი მხოლოდ ათწლეულებს უძლებს და ეპოქის ცვლილებასთან ერთად იცვლება.

4) კონცეპტი „ომის“ განხილვა სამყაროს სამ ენობრივ სურათში (ინგლისური, რუსული, ქართული) გვაძლევს საშუალებას დავასკვნათ შემდეგი:

ა) ორმაგი ხასიათის კონცეპტის („ომი-მშვიდობა“) მნიშვნელოვან ნაწილს წარმოადგენს კონცეპტი „ომი“, რომელსაც საკაცობრიო მნიშვნელობა გააჩნია, ამიტომ სამივე კულტურაში მისი ენობრივი გამოსახულება არის მრავალფეროვანი, რასაც ადასტურებს ჩვენს მიერ დამუშავებული და მოყვანილი მაგალითები.

ბ) საკვლევი კონცეპტის ენობრივი მარკერები სამივე ენაში წარმოდგენილია: ცალკეული ლექსემებით, ფრაზეოლოგიზმებით, მეტაფორული კონსტრუქციებით და განსაკუთრებული სიმრავლით კი - პარემიებით, რომლის ნაწილი ემთხვევა ერთმანეთს და ერთმანეთის შესატყვისია, რაც კიდევ ერთხელ ხაზს უსვამს კონცეპტი „ომის“ მნიშვნელობას სამივე კულტურაში.

გ) საკვლევი კონცეპტი დინამიკურ სისტემას წარმოადგენს: ომის ტიპების ანალიზმა გამოავლინა ნაწილი ენობრივი მარკერებისა, რომელიც უკვე მოძველებულია (*გეოდალური ომები, გვაროსნული ომები/ლამქრობები*), ენობრივი მარკერების ნაწილი კი წარმოადგენს თანამედროვე სამეცნიერო-ტექნიკური რევოლუციის უშუალო შედეგს (*ატომური ომი, ქიმიური ომი, ბიოლოგიური ომი, ელექტრონული ომი* და სხვ.);

დ) ომის მეტაფორული ხასიათის მარკერები განსხვავდებიან სამივე ენაში, ვინაიდან ამ კულტურების ეროვნულ თავისებურებებს გამოხატავენ: ინგლისურ კულტურაში - *Happy Wars; Star Wars; Hammering War.*; რუსულში - *Священная война (არასაკრალური მნიშვნელობით); Чернильная война; Великая Отечественная Война; кнопочная война*; ქართულში - *ღირსეული ომი; ფიცხელი ომი; აგვისტოს ხუთდღიანი ომი* და სხვ.

5) საკვლევი კონცეპტის ენობრივი მარკერები პირობითად შეიძლება დავყოთ სამ ჯგუფად:

ა) საკაცობრიო მნიშვნელობით განპირობებული ენობრივი შესატყვისები;

ბ) ეროვნული ხასიათის განსხვავებული ენობრივი მარკერები, პირველ რიგში ფრაზეოლოგიზმები და პარემიები;

გ) ამ ჯგუფებს შორის განლაგებულია საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ხასიათის რეგიონალური მარკერები.

6) აშკარაა, რომ ომი წარმოადგენს კონფლიქტს სახელმწიფოებს, ან ერთი სახელმწიფოს შიგნით არსებულ დაპირისპირებას გარკვეულ სოციალურ ფენებს, კლასებსა თუ ჯგუფებს შორის. ომი ასოცირდება შეიარაღებული ძალების მოქმედებასთან, რომლის პარალელურად, დაპირისპირებულ მხარეებს შორის შესაძლოა ასევე მიმდინარეობდეს დიპლომატიური, იდეოლოგიური, ეკონომიკური, ფსიქოლოგიური და სხვა სახის ომი. ცხადია ისიც, რომ ომის ინდივიდუალური მასშტაბებიდან გამომდინარე ის შეიძლება იყოს ადგილობრივი, რეგიონული, მსოფლიო. „შეიარაღებული კონფლიქტი“, რომელიც შეიძლება გამოყენებულ იქნას ომის ერთ-ერთ შემადგენელ ნაწილად, გაცილებით მცირეა, ვიდრე თავად ომი, როგორც გეოგრაფიული თვალსაზრისით, ასევე მისი ხანგრძლივობიდან გამომდინარე. მიუხედავად ამისა, როგორც მეცნიერები ამტკიცებენ, პრაქტიკაში არ არსებობს ზუსტი კლასიფიკაცია იმისა, თუ რით განსხვავდება ომი შეიარაღებული კონფლიქტისგან. ომი შეიძლება იყოს ხანმოკლე (რამდენიმე დღიანი, მაგ: 2008 წლის აგვისტოს 5-დღიანი ომი) და ხანგრძლივი (რამდენიმე ათეულ წლამდე).

7) ამრიგად, წარმოდგენილი მაგალითების საფუძველზე, შეიძლება ითქვას, რომ კონცეპტი „ომი“ ნეგატიური ემოციითაა წარმოდგენილი. რუსულ ენაში ეს ნეგატიურობა უფრო მძაფრად და მკაფიოდაა გამოხატული. ინგლისურ ენაში „ომი“ იგივედგება ბრძოლასთან და არცთუ ისე ფატალურადაა წარმოდგენილი. ის აქ არ იგივედგება სისხლისღვრასთან, ტანჯვასთან, წამებასა და გოდებასთან. რაც შეეხება ქართულ ენას, ომი აქ უფრო ემოციურად განიცდება და ბევრად უფრო უკავშირდება სამშობლოსა და საკუთარი მიწის სიყვარულს. გვხვდება ლექსემა „ომის“ მსგავსი და განსხვავებული კომბინატორიკა, ფრაზეოლოგიური დამთხვევებიც და განსხვავებებიც. თუმცა ფაქტი ერთია, კონცეპტს „ომი“ მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს ნებისმიერი ერის კულტურულ სივრცესა და ენობრივ სურათში და აღნიშნული კონცეპტის შესწავლა საშუალებას გვაძლევს უკეთ გავიგოთ ერი და მისი მენტალიტეტი.

8) კონცეპტს „ომი“ მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს ქართული სამყაროს ენობრივ სურათში. ქართველისთვის ომი უპირველესად სამშობლოს, მშობლიური მიწის დაცვასთან იგივდება. ქართველი ვაჟკაცი სულით მეომარია, ის არაფრით უშინდება ომს, რომლის მიზანი სამშობლოს კეთილდღეობა და თავისუფლებაა, სწორედ ასეთ დროს ქართველი ომით „გაუმადლარია“. საქართველოში მრავლდაა სიმბოლო, რომელიც ქართველი კაცის მეომარ ბუნებას გამოხატავს, ერთ-ერთი მათგანია „ქართველის დედა“. „ქართველის დედა“ არის ქართული ეროვნული ხასიათის სიმბოლო, ქანდაკებას ცალ ხელში ღვინის თასი უჭირავს მოყვარეთათვის, მეორეში კი ხმალი - მტერთათვის.

ქართველისთვის ომი დაკავშირებულია ვაჟკაცობასთან, გმირობასთან, მამაცობასთან, შეუპოვრობასთან. ქართველები ოდითგანვე ომობდნენ და ებრძოდნენ მტერს საკუთარი მრწამსისა და მიწის დასაცავად. ომი ქართველისთვის სწორედ ღმერთის, ქრისტიანობისა და სამშობლოს სიყვარულისთვის თავგანწირვაა. ქართველი შეუპოვარია, ომის დროს, საკუთარი ქვეყნის სადარაჯოზე ის არასოდეს ეცემა სულით: „ხმლიანმა მტერმა ვერ დაგვათმობინა, ვერ წაგვართვა ჩვენი მიწა-წყალი, ჩვენი ქვეყანა. ხმლიანს მტერს გავუძელით, გადავრჩით, ქვეყანა და სახელი შევინახეთ, ხმლით მოსულმა ვერა დაგვაკლო რა“ .

9) ქართული, რუსული და ინგლისური ენების სამყაროს ენობრივი სურათის ანალიზი ტექსტების დონეზე, გვამღევს საშუალებას დავასკვნათ, რომ კონცეპტი „ომი“ სამივე კულტურაში მრავალფეროვნადაა წარმოდგენილი და ნაწილობრივ ხდება ენობრივი მარკერების გადაფარვა (ლექსიკური და ფრაზეოლოგიური შესატყვისები, თანმხვედრი სინტაგმატიკა, მსგავსი კლიშირებული ერთულები). ამავდროულად, მარკერების ნაწილს ახასიათებს ეროვნული სპეციფიკა (მეტაფორული კონსტრუქციები, არათანმხვედრი სინტაგმატიკა, ფრაზეოლოგიზმები, პარემიები), რომელიც საყურადღებოა მთარგმნელობით საქმიანობაში.

10) კულტურული კონცეპტების თარგმნა წარმოადგენს ერთ-ერთ ყველაზე რთულ ამოცანას მთარგმნელისთვის. ჩატარებული კვლევის ფასეულობა გამოიხატება კონცეპტუალური მიდგომის აუცილებლობის გაშუქებაში კონცეპტი „ომის“ ენობრივი მარკერების მაგალითზე. ეფექტური მთარგმნელობითი სტრატეგიის არჩვა მოითხოვს

მთლიანი კონცეპტის ცოდნას და გადასათარგმნი ერთეულის ადგილის გააზრებას მის სტრუქტურაში. ნაკლებად შესწავლილი ქართული კულტურული კონცეპტები მოითხოვს განსაკუთრებულ ყურადღებას ეროვნული სპეციფიკის შესანარჩუნებლად თარგმანში.

სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი დებულებები ასახულია შემდეგ პუბლიკაციებში:

1. „Semiotic Mechanism of Cultural Memory”, Democritus University of Thrace Department of Languages, History and Culture of the Black Sea countries, 201430-31 May, Komotini, Greece. (http://utopia.duth.gr/~mdimasi/cng/index.htm_files/Khatuna_Bolkvadze.pdf).
2. „ეთნო-სოციალური მეხსიერების ლინგვისტური ხერხები“, „ჰუმანიტარული მეცნიერებები ინფორმაციულ საზოგადოებაში-2“ ISBN 978-9941934-94-5 (II ნაწილი) ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 2014 გვ.335-337.
3. “Разнообразие культурной памяти в обществе и способы их Хранения”, ”ჰუმანიტარული მეცნიერებათა ფაკულტეტის დოქტორანტთა და ახალგაზრდა მეცნიერთა II სამეცნიერო კონფერენციის მასალები 2015“- ISBN 978-9941-462-47-4, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი 2017 გვ. 117-121.
4. „თარგმანი, როგორც კულტურათშორისი კომუნიკაციის საშუალება და კონცეპტის თარგმნის პრობლემა“, „ვერბალური კომუნიკაციური ტექნოლოგიები-4“ საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის მასალები საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, თბილისი 2014, გვ. 44-47.
5. „კულტურა და სემიოტიკა“, სემიოტიკის VII საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია „ქაოსისა და კოსმოსის სემიოტიკა“, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 2016 გვ. 72-76.

მონაწილეობა სამეცნიერო ღონისძიებებში:

1. საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია „Literature and intercultural pathways“, კომოტინი (საბერძნეთი). 30-31 მაისი, 2014.

მოხსენება: „Semiotic Mechanism of the Cultural memory“.

2. საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია „კულტურათმორისი კომუნიკაცია“, სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბილისი, 25 მაისი, 2016 წ.

მოხსენება: „Translation peculiarities of emotive concepts“.

3. საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია “ჰუმანიტარული მეცნიერებები ინფორმაციულ საზოგადოებაში”, ბათუმი 2014.

მოხსენება: „ეთნო-სოციალური მეხსიერების ლინგვისტური მარკერები“.

4. საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია ”ჰუმანიტარული მეცნიერებათა ფაკულტეტის დოქტორანტთა კონფერენცია 2“, ბათუმი 2015.

მოხსენება: „Разнообразие культурной памяти в обществе и способы их хранения“

5. საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია „ვერბალური კომუნიკაციური ტექნოლოგიები - IV“, თბილისი 2014.

მოხსენება: „თარგმანი, როგორც კულტურათმორისი კომუნიკაციის საშუალება და კონცეპტის თარგმნის პრობლემა“.

6. საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია კულტურათმორისი კომუნიკაციები, თბილისი, 10 ივნისი, 2015.

მოხსენება: „ტექსტის ემოციურობა და მისი თარგმნის პრობლემები“.

7. სემიოტიკის VII საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია ქაოსისა და კოსმოსის სემიოტიკა, ბათუმი 21-23 ოქტომბერი, 2016.

მოხსენება: „კულტურა და სემიოტიკა“

მოპოვებული საერთაშორისო გრანტები სადისერტაციო კვლევის ფარგლებში:

1. მარია კიურის, ევროკავშირის პროგრამა „მეხსიერების პოლიტიკა და კულტურული მეხსიერება, რუსეთ-ოსმალეთის ომი 1877/78“. კარლ-ფრანცეზის უნივერსიტის სამხრეთ-ევროპული ისტორიის ცენტრი. 01-30 ივნისი, 2014. ავსტრია, გრაცი.

Batumi Shota Rustaveli State University

Faculty of Humanities

Department of Slavic Studies

With the Right of Manuscript

Khatuna Bolkvadze

**Semiotic Mechanism of Cultural Memory and Problems of
Concept Translation**

Specialty-Linguistics (Translation Studies)

**This dissertation is submitted for gaining the academic degree of Doctor of
Philology**

Thesis Synopsis

Batumi

2017

The thesis has been carried out at department of Slavic Studies, Faculty of Humanities, Batumi Shota Rustaveli State University

Academic Supervisor

Nino Aroshidze

Doctor of Philology, Associate Professor

Batumi Shota Rustaveli State University

Local Oponents

Davit Gotsiridze

Doctor of Phylology, Professor

Tbilisi Ivane Javakhishvili State University

Irine Goshkheteliani

Candidate of pedagogic studies, Professor

Batumi Shota Rustaveli State University

Temur Avaliani

Candidate of Phylology, Associate Professor,

Batumi Shota Rustaveli State University

External Evaluators

Kristina popova

Candidate of history studies

Professor of South-West University of Neofit Rilski

Bulgaria

Petar Vodenicharov

Professor of South-West University of Neofit Rilski

Bulgaria

The defence of the thesis will take place on 15th of January, 2018 at 1 PM in the room 37, at the meeting of the Academic Board of the Faculty of Humanities at Batumi Shota Rustaveli State University, address: 35 Ninoshvili Street, Batumi, Georgia.

The Thesis is available at the library and website of Batumi Shota Rustaveli State University.

Introduction

Existence of human being is closely related to social activity. The social activity itself can't be realized without mutual understanding. The language is the universal mean of communication. A language is constantly renewing and developing system of acoustically perceived signs which helps a person to form his/her opinion and make it understandable for him/herself and the others as well. A language enables the process of thinking and understanding of the certain reality. By the mean of language as a system of signs it is possible to display opinions and emotional feelings as well to save and fix gained knowledge.

Linguists made a wonderful discovery in the second half of XX century. Besides the fact that linguistics as theoretical science has a long history, HOMO LOQUENS used to be remained out of linguists' attention. Development of communication theory and semiotics, as well scientific-technical revolution, processes of globalization and integration caused development of a new linguistic, anthropocentric paradigm. Studying of HOMO LOQUENS requested launching of wide spectrum of pragmatics. Lingo-cultural, psycho-linguistic and socio-linguistic researches have been developed.

Scientists used to be always interested in the relation of language and culture but only development of intercultural communication and semiotics enabled to realize such most important fact that a person is between language and a real world with his/her mind, worldview, experience, background knowledge and cultural customs. Intensive dual process has been started: understanding of culture within the language and studying of the language by the means of cultural and semiotic categories.

Every language has its own linguistic image of the world and a person is obliged to ensure the sense of expressions relevant to this image. Conceptual system is being developed on the base of national experience and perception of the world in which ethno-mental temper and cultural memory of the nation are fixed by the means of linguistic markers.

The Actuality and Novelty of the work

The notion of linguistic image of the world is formed by studying personal viewpoints about the world. If the world is the relation between a person and an environment then the linguistic image of the world is the result of information processing about the person and the world. Consequently, the representatives of cognitive linguistics rightly claim that our conceptual system depends on the

experience of the nation and moreover directly is related to it. Formation of ethno-mental character of the nation takes long period and even centuries.

National ethno-mental specification is fixed in the cultural memory of the nation by the means of special linguistic markers. Therefore emotional experience of the nation during its history is more or less expressed on the different levels of the linguistic structure. Ethno mentality is the base of the national identification and it is always expressed verbally in the linguistic system.

Effective Communication – is the main condition of developing peaceful and successful humanity and translation is one of its important varieties. Studying of language and culture, linguistic markers and cultural memory, concepts and means of their expression deepens and improves the quality of translation. Cultural Memory is preserved and fixed by various means and markers (material monuments, memorial things and places), however intensive research of language and culture made it evidential that the universal form is a language in order to fix the cultural memory. Learning of conceptual system in a view point of translation is the vital condition of inter-cultural communication.

The actuality of our research is caused by the all above mentioned.

The Object of the Research

The object of our research is lexical paradigm of concept “War” the units of which we picked up from Georgian, Russian and English dictionaries. We, by the means of random choice took all the lexis which are used/considered as linguist markers of the concept “war” in the mentioned languages. As these units gained additional connotations while functioning in different discourse types, we tried to enlarge empirical base of our research by literature and folklore of different periods. In order to raise reliability of our research we used statistical and empirical materials given in the national corpus of Georgian, Russian and English languages: <http://www.ruscorpora.ru/search-main.html>; <http://gnc.gov.ge/gnc/corpus-list>; <http://www.natcorp.ox.ac.uk/>.

The aim of the research

The aim of our research is to study semiotic mechanism of cultural memory and discuss translation problems of the concepts expressing the cultural memory.

There are the following specific tasks of the research:

1. Research of the notion of Cultural Memory and mechanism of its semiotic formation;
2. The variety of collective memory in the society and the means of their saving;
3. Studying of the concept as the basic sense of the culture, its linguistic markers and dynamic;
4. Comparative analysis of national conceptive paradigms in the linguistic image of Georgian, Russian and English languages;
5. Discussion of the problems of concept translation.

Scientific and practical value of the work

Scientific value of the work is expressed in studying of cultural memory in cultural and linguistic spaces of Georgian language and also in learning linguistic markers of the concept. The special attention is paid to studying collective memory of the nation which is built up on semiotic mechanism having a mankind value and is the special linguistic archetype of the linguistic thinking.

Practical importance of the research results is undoubtable as in English and Russian cultural spaces, studying of cultural memory and conceptual paradigm is on the active stage while the process is on the initial level in Georgian cultural space. The analysis of the empirical material given in the thesis might be used on the practical courses of the following disciplines: General translation theory and practices, text linguistics, intercultural communication, linguo-culturology and etc.

The research methodology

The basis of the research methodology is much complex. The following methodologies and means were used during the research: method of linguistic description; basic means of comparative-typological research; the method of interpretation and generalization, methods of analogies; inter-lingual equivalent finding method and method of center-periphery-descriptive analysis.

The volume and structure of the work

The work consists of an introduction, 4 chapters, 16 paragraphs, general conclusions and the references.

The first chapter of the work- The sense of Cultural Memory, its diversity in the society and semiotic mechanism of its formation - consists of 5 paragraphs. The mentioned chapter is important in a view-point of its direct relation to the object of our research; it stresses out that national markers expressing the concept are the cultural ones also.

The second chapter – Concept as the basic notion of the culture and its linguistic markers, involves the relation of a language and culture, it also defines the concept as the base of the linguistic image of the world, its notion and importance as in linguo-culturology as well in translation studies and relative disciplines.

The third chapter of the work - Relative analysis of the conceptual paradigm in the linguistic images of Georgian, Russian and English languages involves 4 paragraphs. The chapter is important in a way that the cultural concept “War” is represented and analyzed in three languages. The important, characteristic feature and distinctive aspects of the mentioned concept are also highlighted in the given chapter.

The fourth chapter-Problems of concept translation focuses on translation specifics and means of cultural items. The mentioned chapter is represented with two chapters. They discuss concepts and their parts which in our opinion are the markers of cultural memory. Exactly the markers make barriers for translators and interpreters in the process of translation and the conceptual vision is one of the main conditions of successful translation.

Conclusion

The research is summarized and novelties of our research are presented in the conclusion.

Chapter I- The sense of cultural memory, its diversity in the society and semiotic mechanism of its formation

1.1. The notion of memory and memory types;

“Cultural” (or, “collective”, Social”) memory is evidently multi notion, the term is used ambiguously and vaguely very often. Nowadays the following aspects are united under the meaning: media, myths, monuments, historiography, rites, conservative memory and cultural knowledge (Erll, 2008:4-5). Memory is the special mental skill of a person. As a widely spread opinion memory is the ability to save and restore the information. It belongs both biological and cognitive processes. Memory

is studied on three basic levels: individual (studied by psychologists and psychiatrist), collective (the sphere of sociologists, cultural scientists and historians) and institutional (studied by politicians, cultural scientists and historians) levels.

The notion of “Collective Memory” was established by Maurice Halbwachs, French sociologist in the scientific literature at the beginning of XX century. Collective memory is the general memory transferred and constructed by the group. James Young used the notion of “Collected” Memory instead of “Collective memory”. Jan Assman developed the notion of communication memory as one of the types of collective memory which is based on everyday communication. The form of the memory becomes collective in the process of oral histories. According to Pier Nora, collective memory is something remained as a result of active experience of the unities, as for the historical memory it is the memory of specific group-historians. Eviathar Zerubavel-an American sociologist considered that collective memory is common for families, ethnic groups, nations and other communities. Collective memory is not only the unity of private memories of one of the members of the community but it also involves memories common for all the members of the group (Zerubavel, 1997:70).

1.2. Semiotic mechanism of cultural memory

Jan Assman distinguishes the following characteristic features of cultural memory:

1. Concretion of Identity, or relation with the group. Cultural memory possesses the knowledge from which the group develops the sense of unity and specialty.
2. Ability of reconstruction. Cultural memory is always being reconstructed and existing knowledge is always related to the current situation.
3. Formation ability. Crystallization of communication meaning and collective knowledge is the precondition of its transmission in cultural heritage of the society.
4. Organization. Cultural memory depends on specialized practice, so called “collection”. In the most special cases, in written texts such collection might be enormously grown and significantly differ from each other.
5. Obligation. Relation with group’s self-recognition forms clear system and distinctive features of values which make the cultural reserve of knowledge and symbols.
6. Reflexiveness. Cultural memory is reflexive in three directions: 1) experience-reflexive, under which general experience is meant in ethno-theories, proverbs, rites and etc.; 2) self-reflexive-

means, definition, interpretation, control, checking and etc. of the events; 3) it is reflexive towards own imagination as it reflects groups self-understanding by the preoccupation of own social system.

1.3. Diversity of the cultural memory in the society

According to J. Assman, cultural memory is based on the fixed points of the past. He thinks that even in the cultural memory the past is not saved but it is gathered in symbols and later represented in oral or written myths, rituals and they are continuously reflecting changeable past. Difference between myth and history does not exist in the context of cultural memory. Cultural memory is not only the past searched by archeologists and historians but the one in the manner it is memorized. Here, the time horizon of the cultural memory is interesting in the context of cultural memory. Cultural memory reaches the part of the past that can be considered as “ours”. That is why the form of historical consciousness is considered as a “memory” and not only the knowledge about the past.

1.4. The means of saving cultural memory

The researchers distinguish different forms of remembering the past. For example, Peter Burk speaks about the 5 mediums by the means of which the past is transferred: 1. Oral tradition; 2. Work of historian; 3. Expressive and photo icons; 4. Space for localization of memory icons; 5. Activities, rites (Burk, 1980:100-101).

Pier Nora distinguishes 4 types of sites/realms of memory: 1. Symbolic area- holidays, rites, anniversaries and etc.; 2. Functional area-manuals, autobiographies and etc.; 3. Monumental area-graves, buildings and other types of material reality; 4. Topographic area- archives, libraries, museums (Nora, 1989:102).

1.5. Linguistic markers of memory

Linguistic markers are the universal markers, universal means of the cultural memory as the language reserves and saves everything ever fixed by the means of linguistic channels. The language has the ability to restore and revive the event even in the case when the memory is hazy and the fact does not exist about the event itself.

- For example, linguistic marker “Eternal flame” at the entrance of Batumi city, Georgia is related to the obelisk dedicated to the warriors/people deceased in the 2nd World War 1941-1945, for their eternal memory by the generations.

- Also, linguistic marker “The War of August” indicates the war between Georgia and Russia started in August 7, 2008. The war lasted for five days, therefore it is often mentioned with a name of “Five Days War”. As the fact took place in the recent past, the linguistic marker is very actual and there can be hardly found a person in the modern society not remembering the war expressed by this linguistic marker. Moreover, the war is known and familiar not only in Georgia, but also over the world, as it was transmitted by TV, Radio, Internet and different publications and even the film shot by Hollywood were dedicated to the War.

- “October Coup” is also known from the Russian history. The name “The Great October Coup” was firstly met in the declaration of the Constitutional Assembly. In the 30ies of 20th century, there is also met “The Great October Socialist Revolution” in the historiography, which initially carried negative and later positive meaning.

Chapter II

Concept as the basic sense of the culture and its linguistic markers

2.1 Language and Culture

The language is a verbal treasury of a nation, the mean to transfer a thought/opinion which is conversed in special linguistic structures by it. Native language is closely related to the various sides of the person acting in the society. The statement is fair for all the people and languages. The various aspects of the person’s life are considered by the fact that the person is the member of the society. The combination of such aspects is the culture. They admit that culture is what is mastered by the person as a member of the society. Culture seen by this point involves wide sphere of person’s life and behavior and the most visible and important weapon of which is a language (Gamkrelidze: 2008-463). The language is the weapon of the culture. The works of many scientists include the knowledge about how the culture and the elements of the world perception are stored in the language and how they are formed during the communication.

2.2. Linguistic image of the world

Linguistic picture of the world reflects the reality by the linguistic means not directly but by cultural image of the world (“Language is the mirror of the culture”). As the real image of the world is

represented by the linguistic means in a person's consciousness, the reflection of it is done by the means of language and they already own the form created by the national language on the base of the culture. The notion of the world image (and linguistic one also) is formed by studying a person's views about the world. If the world is seen as an interaction of the person and an environment then the world image is a result of information processing about the person and the world.

2.3. Cultural Concept - the basis of the linguistic image of the world

Concept is the base of linguistic image of the world. National (ethnic) world vision is reflected in it. Relation between the language and national culture is realized by the means of cultural connotations. Such cultural-marked connotation is produced in the language as a result of interpretation of specific expressions (idioms, phraseologisms) existing in it. Individuality of the conceptual system is expressed in the formation of specific, subjective "linguistic image of the world". Cultural concept is the operative unit of the memory its mental vocabulary. The most important concepts are expressed exactly in the language. In case the mental formation does not carry ethnical-cultural specification it can not be considered as a cultural concept.

2.4. Linguistic markers of the concept

Concepts expressed in the national language are some kind of markers which define the variety of human activities. Typology of concepts can be done as structural-semantically as well discursively. Likhachov suggests sociological classification of concepts and he divides them into the following groups:

1. Universal Concepts (Life/ Death);
2. Ethnical Concepts (Native land/ intelligence);
3. Group Concepts (stage for an actor or audience);
4. Individual Concepts.

On the base of multiple explanatory analysis, we form the following definition of the concept:

Concept is the unit of knowledge and memory involving imaginary and valuable dimensions. Concept is complex, mental composition having its own linguistic fixators. It units individual-personal,

cultural-group and national-universal meanings. Studying of the concept requires inter-discipline approaches.

Cultural concept is the mental unit of linguistic image of the world and conceptual systems of one specific nation. It is an important notion fixed and formed in the language and actively used by the nation. Concept has an emotional character and not only its notion with additional connotations but also an imagination/ assessment of the nation are fixed in it.

Concept is the mirror of the national spirit sometimes transferred from generation to generation and not losing its emotional character and sensitivity but sometimes it lasts only decades and changes with the change of the epoch.

Chapter III

Comparative analysis of the conceptual paradigms in Georgian, Russian and English Cognitive image

3.1. Structure of the concept “War”- meaning and national characteristics of its expression

“War” as a concept has a complex structure: firstly because that it is the part of dual concept “War-Peace”, secondly as a macro-universal concept it involves and separates different micro-universal levels and concepts: war types, war title, duration of the war, struggles and etc. It also has a connection with bordering concepts: “Weapon”, “Military”, “Hero”, “Homeland”, “Medicine”, “Life”, “Death” and etc.

Many types of war have been taking place on every stage of mankind history which are reflected in relevant linguistic markers.

I-Combat actions according to scales:

World War, Regional War, Interregional War, Colonial War, Civil War and etc.

II- According to war reasons:

Aggressive War, War of Liberation, Legal War, Patriotic War and etc.

III War according the location:

Air War, Sea War, Submarine War, War Outside of the Country, War at Homeland and etc.

IV according to the utilized weapon:

Nuclear War, Chemical War, Biological War, Cold War and etc.

V according to the war actions:

Economical War, Ideological War, Physiological War and etc.

According to the data of National Corporuses the most often used war types are the following: *Preventive war; Civil war; Partisan war; Proxy war; Psychological war; Nuclear war; Arctic war; Urban war; Climate war; Total war; Conventional and non-conventional war; Economical war; Cold war, Diplomatic war, Intellectual war and etc.*

The special importance of the concept war caused the relation of the dual concept with the bordering ones, such as: *Homeland; Hero, Weapon, Life, Death and etc.* It should be also mentioned that if the war types are the core of the concept “War” then proper names are arranged in its peripheries: *The first invasion of Tamerlane, War of Caucasus, War of August; Great Patriotic War, Great Northern War, Seven Years’ War; Hundred Years’ War, Six-Day War, Punic Wars and etc.*

Lexical paradigm of the concept “War” is very rich in Georgian language which of course is caused by the tragic history of Georgia. Georgian people are continuously warring in order to save their identity and homeland. We want to stop our attention on Russo-Turkish war 1877-1878 as a result of which our region Adjara was returned to its mother-land-Georgia after 300 years of occupation; At the same time exactly the war was searched and studied by us in the frame work of scientific grant (in Graz, Austria) in a view point of cultural memory and as a linguists, we for sure were interested in linguistic markers of the cultural memory as only they remain in the memory of the representative of the specific culture. The term “Ottoman Georgia” was established to identify the people who used to be conquered by Ottomans and used to be under the Ottoman Empire during the centuries.

3.2. Concept “War” in Russian Linguistic Image

As a result of recent political situations it becomes interesting by us to determine the place of cultural concept “War” in Georgian, Russian and English languages.

The concept “War” is repeatedly studied in Russian and English linguistic images of the world. Analysis of all those existing texts and situations will help us to determine which words can be considered as cultural concepts, where they are used. For more data reliability we used the base of national corpuses of Russian language (<http://www.ruscorpora.ru/search-main.html>). The concept is most often revealed in paremia (proverbs, expressions, sayings, phraseologisms and etc.).

Proverbs and expressions about “the war” in Russian literature:

Хорошо про войну слышать, да не дай бог ее видеть. Хороша война за горами. В мор намрутся, в войну наглутся, нахвастаются. Войной да огнём не шутит. Всякая война от супостата, не от бога. И я б шел на войну, да жаль покинуть жену. Собирались грибы на войну идти (из песни). «Мир хижинам, война дворцом».

Expressions by using the verb “fight/struggle” in Russian language.

Воюют, так воруют, т.е. плутуют. Кто силен да богат, тому хорошо воевать. В доме-то у них, словно Мамай воевал, велик беспорядок. Знал бы, так и не воевал бы. И еще бы воевал, да пицаль потерял. И работал, и воевал, да ничто не взял. Воевать тебе на печи с тараканами. Нужда горюет, нужда воюет.

Folk Sayings:

Войну хорошо слышать да тяжело видеть. Если хочешь мира, будь готов к войне. Волки воют под жильём к морозу или к войне. Один в поле не воин. Дружно за мир стоять – войне не бывать.

On the base of the given examples we can conclude that the cultural concept “War” has the following characteristics:

1. Absence of peace, conflict, armed conflict between or within the states with some social groups;
2. Military actions, war actions, military operation;
3. Tensed condition, unarmed conflict between the states the main reason of which is to spread own ideology, weaken the opponent in economic, political and other spheres and so on. Industrial-economical wars and etc.

4. Hostility, fight and controversy among the individuals or civilians; quarrel, dispute.

War raises the whole gamma of feelings such as: horror, disgrace, and fear in the consciousness of the human; it is also related to pain and sorrow, despair, empathy towards the soldiers and hate. War can enhance such human feelings as: responsibility, durability, gratitude, sympathy. There is a stereotype in Russian people that a person who knows the war is not afraid of death and is very brave. Reminding war, a Russian person tells the things he/she saw, did and suffered. Struggles, wars and clashes are risen in the memory.

Thus, on the base of the mentioned examples it can be said that the concept “War” takes an important place in Russian culture, Russian linguistic image of the world and in the memory of Russian people. Data given in vocabularies and Russian national corpus show that dual concept “War-Peace” is most often realized in Russian literature and publicism which is explained by the historical stages of Russia.

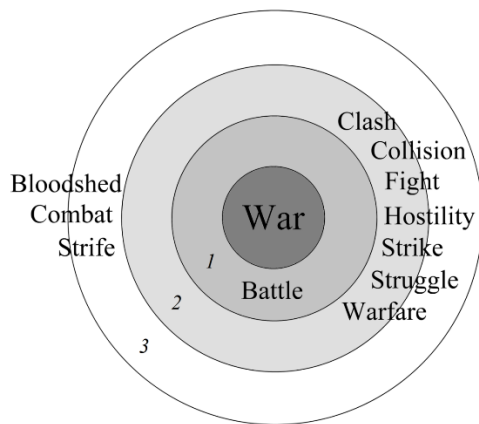
3.3. Concept “War” in English Linguistic Image

The concept “War” takes an important place in the linguistic image of any nation and English one is not also exception. Studying of the mentioned concept enables us to understand mentality of separate individuals better.

The concept “War” is studied in English linguistic image many times. In order to research the mentioned concept we used attitude of N. Stepanova who herself used the Podkovirov analysis method for her research. The subject of her research was exactly the concept “War”. For studying the mentioned concept Stepanova uses eight basic dictionaries Oxford and Cambridge ones among them, also the dictionaries of synonyms. The concept “War” is defined in details in the part of dictionaries and only with some words in the other ones. Finally we understand that it is an armed conflict between two or more sides.

Stepanova distinguishes two lexical-semantic variants of the concept “War” on the base of analysis. According to the first variant the “War” is defined as following: A conflict carried on by force of arms, as between nations or between parties within a nation. Here it is possible to separate the following: *conflict, force, arms, nation, and parties*. Later there are met the following definitions of synonyms which derive out of lexical-semantic field of the concept: *battle, bloodshed, combat, conflict, contest, fight, hostility, strife, strike, struggle, warfare*.

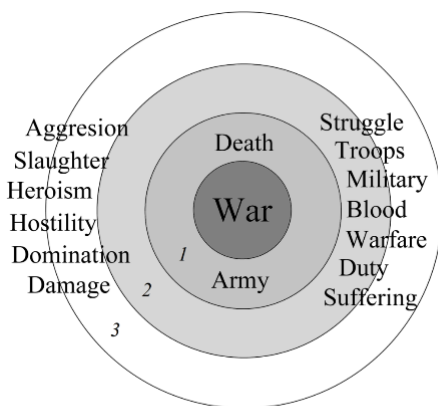
According to the lexical-semantic variant the concept “War” is represented with the following zones:

On the next stage Stepanova discusses associative-notional field of the mentioned concept on the base of British authors:

- *Pat Barker “Regeneration”;*
- *Zadie Smith “White teeth”;*
- *David Mitchell “Black swan green”;*
- *Ian McEwan “Atonement”;*
- *Jonathan Coal “What a carve up.”*

Associative-notional field is the instrument of conceptual analysis. The following picture has been got after studding the works of modern British writers:

So, as a conclusion it can be said that if concept “war” is the conflict between the states for the British people the association towards the concept is-*struggle*. In the consciousness of Englishman the

war is directly related to clash, struggle and war actions. The most rarely are met such associations as: *arguing, disagreement, bloodshed and objecting*. According to Stepanova such associations as: *destruction, anxiety, defense of homeland and etc.* do not exist at all. This is caused by the fact that English people were almost always warring on the territories of the other states and countries in order to protect their own colonial interests.

3.4. Concept “War” in Georgian Linguistic Image

In the explanatory dictionary of Georgian language the word “War” is explained in the following ways:

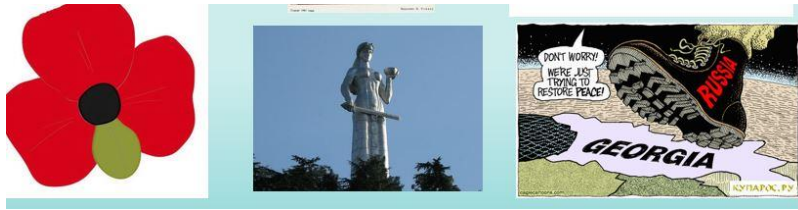
1. Armed conflict between the states for achievement of economic or political interests;
2. Fight, clash, quarrel;
3. Irreconcilable action, attack on something on someone (<http://www.nplg.gov.ge>).

The concept “War” takes an important place in Georgian linguistic image of the world. As per history the concept “war” took an important role into consciousness and linguistic image of Georgian nation. Georgian nation always praise the worth of life. They knew how to fight and never avoided any war for freedom of homeland. War for Georgian is equaled to bravery, courage, devotion and craving to life. War is a love, the love of homeland; according to Rustaveli, a duty of lover is to conduct an act of heroism, to protect a mother country. A war is a religion, a Christianity, a maintenance of self-existence. While discussing the war, it is unacceptable to avoid the subject of symbolism that can be regarded as an icon of bravery of Georgian man standing at the service of home country.

One of the remarkable examples is a symbol of “Georgian Mother”, a monumental sculpture by Elguja Amashukeli in Tbilisi. “Georgian Mother” is a symbol of national character of Georgian people: the sculpture holds a bowl of wine in her right hand greeting the friends, and a sword in her left hand for enemies. A war is an optimism, patriotism and a fight. There are plenty of proverbs on war in Georgian Language that once again prove the fact that war is related to bravery, heroism, courage and obstinacy. Georgians used to have numerous wars and fought against enemies for their beliefs and home country. A war is a sacrifice to God, Christianity and devotion to homeland.

Example of War symbols:

- a) In Georgian Linguistic image:

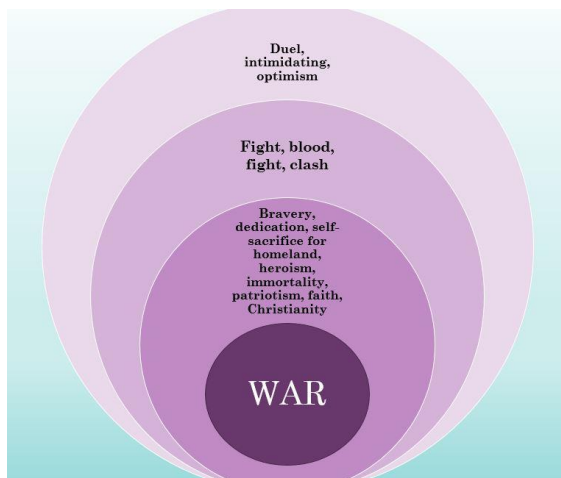
b) In Russian Linguistic image:

c) In English Linguistic image:

On the base of given examples we made lexical-semantic filed of the concept “War”:

On the base of the Georgian national corpus (<http://gnc.gov.ge/gnc/concordance>) we distinguished phraseologisms and idioms:

აირია მონასტერი; მტერს ანგარიში გაუსწორა; მოწინააღმდეგეს ანდერძი/წესი აუგო; ანკესზე წამოგება; ალგვა პირისაგან მიწისა; ბოლოს მოღება; განკითხვის დღის დადგომა; გზიდან ჩამოცილება; გულის დუღილი; სამშობლოსათვის გულის მიცემა.

Collocations:

ომი ასტყდა; ქნეს ომი; შეგნებულთან ომი; ომი მოუგია; ომი წავაგეთ; ომი შრომისაა; ომი გვაქვ; ომი სიმძაფრით; გაახლდა ომი; ომი ავტეხოთ, მწარე ომი; ომი დაუწყია; გრძელდება ომი; ომი გერჩივნოს; ომი ატყდა; უცილოდ ომი; ფიცხელი ომი; თათრებთან ომი; ომი ახლოა; ომი უსისხლო; ომი მწადიან; შესწყვიტა ომი; ომი გვექნება; ომი მოიხადა; ომი გათავდება.

After studying the concept “war” in three languages we can conclude the following:

1. Dual concept (“war-peace”) is represented by its most important part-War and its representation in mentioned three cultures is quite diverse which is proved the processed examples by us.

2. Linguistic markers of the searched concept is represented by separate lexeme, phraseologisms, metaphoric constructions and most often with paremia, the part of which is adequate to each other and exactly the fact stresses out the importance of the concept in three cultures.

3. The researched concept is the dynamic system: the analysis of war types revealed some part of outdated linguistic markers, for instance: Feudal wars, Crusades and etc. The part of linguistic markers is the direct result of scientific-technical revolution, for ex.: Nuclear war, chemical war, biological war, electronic war and etc.

4. The significant differences were revealed on the metaphoric level in these three languages while researching and analyzing the concept “war” for example: Happy Wars, Star Wars; Hammering War- in English; *Священная война; Чернильная война; Великая Отечественная Война; кнопочная война-in Russian; ღირსეული ომი; ფიცხელი ომი; აგვისტოს ხუთდღიანი ომი-in Georgian;*

5. The linguistic markers of the researched concept can be conditionally divided into three groups:

a) Linguistic matching conditioned by the mankind importance (World War – мировая война - მსოფლიო ომი);

b) Linguistic markers the difference of which is caused by national specification, phraseologisms and paremia (*И еще бы воевал, да пицаль потерял; ფიცხელი ომი*);

c) Social-political regional markers are united in this group (Great Patriotic War) and etc.

Chapter IV

The Problems of Concept Translation

4.1. Text-Translation-Concept

While discussing the linguistic markers of cultural memory it is essential to emphasize the meaning of the text, as the text presents the functional sphere of linguistic markers. The term “culture” and all its related issues became very actual for linguistic researches. By Scientific- technical revolution and by the development of pschyco-lingistics the theoretical acknowledgment of the translation has been deepened according to which translation is regarded as the phenomenon that covers not only the correlation of language forms but also comparison and contrasting of visions of two nations.

Linguistic markers of the cultural memory undergo three main stages in translation process:

1. Perception of the original text by the translator who is bilingual and has a role of addressee. This stage is very important because the mediator should perceive all markers of the text information include the implicit information.
2. A translator tries to find exact equivalents of source and target markers and applies to various typed of transformation.
3. At the third stage, during the target text edition, markers go through pragmatic adaptation process. Since the foreign speaker is the representative of other culture, he/she has different background knowledge on customs and habits, traditions and etc.

As we are working on linguistic markers of the war, the analysis of linguistic markers in Georgian, English and Russian languages revealed two different types of groups:

We include the equivalents into first group closeness of which is determined by the wide meaning of the concepts:

Linguistic markers are united into the second group that reflect the certain identification and specification of metaphorical units of any culture.

While dealing and analyzing of the materials, we outlined the following types of equivalents based on different categories:

Types of war:

ინგლისური	რუსული	ქართული
<i>Electronic warfare</i>	<i>Информационная война</i>	<i>საინფორმაციო ომი</i>

<i>Information warfare</i>	<i>Электронная война</i>	<i>ელექტრონული ომი</i>
<i>Asymmetric warfare</i>	<i>Асимметричная война</i>	<i>ასიმეტრიული ომი</i>
<i>Civil war</i>	<i>Гражданская война</i>	<i>სამოქალაქო ომი</i>
<i>Cold war</i>	<i>Холодная война</i>	<i>ცივი ომი</i>
<i>Nuclear warfare</i>	<i>Ядерная война</i>	<i>ბირთვული ომი</i>
<i>Religious war</i>	<i>Религиозная война</i>	<i>რელიგიური ომი</i>
<i>Total war</i>	<i>Тотальная война</i>	<i>ტოტალური ომი</i>
<i>Economic warfare</i>	<i>Экономическая война</i>	<i>ეკონომიკური ომი</i>

An interesting equivalent: *Proxy war - Война чужими руками* – ომი შუამავლის მეშვეობით, in English language *proxy* means authorized person, that is why Georgian equivalent is very precise (ომი შუამავლის მეშვეობით), when in Russian language a well known phraseology is used *чужими руками* (full version - *чужими руками жар загребать*).

As a result of the target concepts analysis we have defined the analogies of the paremia:

ინგლისური	რუსული	ქართული
<i>If you want peace, (you must) prepare for war/To a man prepared for war peace is assured.</i>	<i>Если хочешь мира, будь готов к войне.</i>	<i>გინდა მშვიდობა, ემზადე ომისთვის.</i>
<i>All's fair in love and war.</i>	<i>В любви и на войне все средства хороши.</i>	<i>ომში რა სჯობიაო, და-რაც ხელში მოგხვდებაო.</i>
<i>If you are far from enemy make him believe you are near.</i>	<i>Держи друзей близко, а врагов еще ближе.</i>	<i>მტერმა მტრის ამბავი თუ იცის, მასთან ბრძოლა არ გაუძნელდებაო.</i>

But we experience different paramia as well, for instance Russian proverbs: «*Кому война - а кому мать родна*», «*Не хвались, идучи на рать, а хвались, идучи с рати*»; Georgian proverbs: „*ომიანობა*»

ზოგს ააშენებს, ზოგს გადააშენებს“, „ომიანობა რომ არ იყვეს, გამარჯვებას პატივი არ ექნებოდაო“, „ომში ნაცადი ხმალისა იმედი გქონდეს სახლშიო“. *War makes thieves, and peace hangs them (Scottish Proverb), It takes two blows to make a battle (English proverb); He that makes a good war, makes a good peace (English proverb). If you want peace, prepare for war (English proverb).*

Concept of war is expressed by various types of markers and is an interesting combinations of the concept presented in our three research languages:

- 1) Identical syntagmatic examples of concept of war;
- 2) Non identical syntagmatic examples of the concept of war;

Identical syntagmatic area of concept of war:

<ul style="list-style-type: none"> • <i>The reasons of war;</i> • <i>War policy;</i> • <i>War propaganda;</i> • <i>Prepare for war;</i> • <i>Termination of the war;</i> • <i>To avoid war;</i> • <i>The possibility of war;</i> • <i>War threats;</i> • <i>War threats;</i> • <i>The proximity of war;</i> • <i>To declare war.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Причины войны</i> • <i>Политика войны;</i> • <i>Пропаганда войны;</i> • <i>Подготовка войны;</i> • <i>Прекращение войны;</i> • <i>Предотвращение войны;</i> • <i>Возможность войны;</i> • <i>Угроза войны;</i> • <i>Опасность войны;</i> • <i>Близость войны;</i> • <i>Объявление войны.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>ომის მიზეზები</i> • <i>ომის პოლიტიკა;</i> • <i>ომის პროპაგანდა;</i> • <i>ომის მომზადება;</i> • <i>ომის შეწყვეტა;</i> • <i>ომის თავიდან აცილება;</i> • <i>ომის შესაძლებლობა;</i> • <i>ომის საფრთხე;</i> • <i>ომის საშიშროება;</i> • <i>ომის სიახლოვე;</i> • <i>ომის გამოცხადება.</i>
---	---	--

Non identical syntagmatic area of concept of war:

In English language: *Happy Wars; Hammering War; Star Wars; Dispenser War, Hundred Years' War; Bishops' Wars; [Quasi-War](#); Cyber war.*

In Russian language: *Священная война, Отечественная война, Великая Отечественная война, Ледовое побоище, Чернильная война and etc.*

In Georgian language: *ღირსეული ომი; ვიჯხელი ომი; აგვისტოს ხუთდღიანი ომი* და სხვ.

The examples are given on the base of National corporuses of Georgian, Russian and English languages. The following picture has been got after processing the corporuses in three languages:

- The concept “War” is used in 18 984 documents 121 295 times in Russian national corpus. The statistics is given according to the gender of authors, sphere of functionality, text type, text thematic and genre;
- British national corpus is represented by different universities: Brigham Young University- 26881 cases of using the concept, Lancaster University-the concept is used 27217 times in 2204 types of texts; Oxford University (the access is allowed only for the students of Oxford university);
- As for the national corpus of Georgian language the concept is used 22172 times. However, classification is not given here.

On the base of analysis we can conclude that, the concept “War” is represented in three cultures in various ways and somehow they are covering each other. At the same time the part of linguistic markers of the concept is characterized by national specifics which is very much important in translation works.

4.2. Translation Specific of Cultural Concepts

Translation of cultural concepts is one of the most difficult task for translators. To say in other words, culture and inter-cultural communication are much more complex phenomena than it could be imagined. Therefore as more educated a translator is in culture specifications and inter-cultural distinctiveness as better the translation will be. Cultural concepts are linguistic markers saturated with cultural verification. According to Lewis “We together admit that cultural variety is huge and perfect” (Lewis: 2006:4). There are many different cultures in the world and all of them are unique and interesting. In fact some concepts are met in many cultures but their meanings are different. These differences sometimes could be so interesting that one can think there are no other cultures in the world and as if different cultures live in different worlds”.

In 1988 Newmark defined culture as "the way of life and its manifestations that are peculiar to a community that uses a particular language as its means of expression", thus acknowledging that each language group has its own culturally specific features. He also introduced ‘Cultural word’ which the readership is unlikely to understand and the translation strategies for this kind of concept depend on

the particular text-type, requirements of the readership and client and importance of the cultural word in the text.

Peter Newmark also categorized the cultural words as follows:

- 1) Ecology: flora, fauna, hills, winds, plains
- 2) Material Culture: food, clothes, houses and towns, transport
- 3) Social Culture: work and leisure
- 4) Organizations Customs, Activities, Procedures,

Concepts:

- Political and administrative
- Religious
- Artistic

- 5) Gestures and Habits

He introduced contextual factors for translation process which include:

- 1- Purpose of text
- 2- Motivation and cultural, technical and linguistic level of readership
- 3- Importance of referent in SL text
- 4- Setting (does recognized translation exist?)
- 5- Recency of word/referent
- 6- Future or referent Newmark, 1988:81).

Some strategies introduced by Newmark for dealing with cultural gap:

1. Transfer- process of transferring a word of SL to TL; in includes transliteration. Ex.: *Georgia* =საქართველო;
2. Naturalization - A strategy when a SL word is transferred into TL text in its original form. Ex.: *music*=მუსიკა, *computer*=კომპიუტერი, *intelligent*=ინტელიგენტი;
3. Cultural equivalent - The SL cultural word is translated by TL cultural word. ex.: *ხინკალი*=*Jiaozi*;
4. Descriptive and functional equivalent - In explanation of source language cultural item there is two elements: one is descriptive and another one would be functional. Descriptive equivalent talks about size, color and composition. The functional equivalent talks about the purpose of the SL cultural-specific word. Ex.: *Khorumi*=*a war dance originated in the region Adjara, Georgia*;

5. Component analysis – analysis of word meaning or linguistic unit by discrete semantic components. Ex.: *man*= [+male], [+mature]; *boy* = [+male], [-mature]; *women*= [-male], [+mature]; *girl*= [-male], [-mature].
6. Synonymy – is close to equivalent of TL; it is a direct translation of general collocations, organizations and composing components. Ex.: *hot pants*= შორტები;
7. Transposition – Grammatical change (number, structure, part of speech) from SL to TL. Ex.: *a pair of shoes*= ფეხსაცმლის წყვილი;
8. Modulation – the strategy takes place when text message of SL is transferred to TL by the norms of the latest.
9. Explanation as footnote - The translator may wish to give extra information to the TL reader. He would explain this extra information in a footnote. It may come at the bottom of the page, at the end of chapter or at the end of the book. ex.: *ბურჩხელა*=*Georgian traditional candale shaped candy*.
10. Compensation - A technique which is used when confronting a loss of meaning, sound effect, pragmatic effect or metaphor in one part of a text. The word or concept is compensated in other part of the text.
11. Periphrase – Procedure when the word meaning is explained in more details than it is done in descriptive equivalent.
12. Couplet or triplet and quadruplet - Is another technique the translator adopts at the time of transferring, naturalizing or calques to avoid any misunderstanding; according to him it is a number of strategies combine together to handle one problem. ex.: *Boneca (Portugis)*=*Boneka (Bahasa Indonesia)* (Newmark, 1988:91).

Choosing of the strategies requires from translator conceptual approach for which comparative analysis of the linguistic markers is necessary; this especially applies to Georgian cultural sphere as cultural concepts are not studied enough yet.

Phraseologisms are the most difficult to translate among the linguistic markers of the concept for this concern we revealed some different groups from stereotype units. At the first stage we distinguished phraseological equivalents the functionality of which is possible in Georgian, English and Russian languages simultaneously:

1) Crossing stereotype units:

English	Russian	Georgian
Armed to the teeth	Вооруженный до зубов	კბილებამდე შეიარაღებული
To rise like a phoenix from the ashes	Восстать как Феникс из пепла	ფერფლიდან აღადგინა
To drive someone into a corner	Загнать в угол	კუთხეში მიმწყვდევა
To die like a dog	Умереть как собака	ჩაძაღლდა
Hot war	Горячая война	
Push-button warfare	Кнопочная война	

2) Non-crossing stereotype units:

To cry one's eyes out	Выплакать (все) глаза	თვალების დავსება
To sink through the floor	Сквозь землю провалился	აღიგავა პირისაგან მიწისა
To fly a kite	Закидывать удочку	ანკესის გადაგდება
to hook	Поймать на крючок	ანკესზე წამოგება
Out of the frying-pan into the fire/to jump out of the frying-pan into the fire.	Из огня да в полымя	ვას გავეყარე და ვუის შევეყარე

Sometimes the difference takes place in stylistic definition ((*Сквозь землю провалился* - აღიგავა პირისაგან მიწისა), in some cases it is different towards the action within one typical situation (*Поймать на крючок* - ანკესზე წამოგება).

We have discussed the functionality of the linguistic markers on the base of conceptual material given in English, Russian and Georgian national corpora (<http://gnc.gov.ge/gnc/corpus-list>; [Поиск в корпусе. Национальный корпус русского языка](http://www.natcorp.ox.ac.uk/); <http://www.natcorp.ox.ac.uk/>).

Examples of the concept translation from the literature:

<p>არწივი არწივი ვნახე დაჭრილი, ყვავ-ყორნებს ეომებოდა, ეწადა ბეჩავს ადგომა, მავრამ ველარა დგებოდა. <u>ვაჟა-ფშაველა</u></p>	<p><i>The Eagle</i> I saw a wounded eagle, It was warring with crows and ravens, The poor thing yearned to get up, But it could no longer get up. <u>George Hewitt</u></p>	<p><i>The Eagle</i> In haughty pride, though wounded sore, An eagle fought the raven-crow. The bird in desperation strove To rise but fell in frenzied woe. <u>Venera Urushadze</u></p>
---	--	--

<p>Я видел орла. Бедняга Был ранен. Шёл, ковыляя, Не мог взлететь. Над несчастным Кружила воронья стая. <u>Ирина Санадзе</u></p>	<p>Видел: орел израненный Схватился с вороньей стаей. Хочет бедняга вздыбиться Когти в землю врастают. <u>Лариса Адамова</u></p>	<p>Орла я видел. Пулей сбит, Скакал, хромая. Никак взлететь уже не мог, А эта стая Хрипящих злобою ворон, Его терзая, Кривые клювы в кровь крыла Опять вонзая, <u>Анатолий Яни</u></p>
---	---	--

In the above given example, one translator uses *warring* and another-*fought*, the difference takes place both stylistically and grammatically. As for the Russian translations here translator uses three different phrases: бедняга был ранен; схватился, пулей сбит.

Example 2:

<p>„ქალო, შენს მოღალატესა ზევით ღმერთი გაუწყრესა, სალბუზისა მინდორზედა ნიავესარი აუტყდესა; მტერზე ამოღებულ ხმალი ვადაშიამც გაუტყდესა, მტერზე ამოღებულ თოფი ჩახმახშიამც გაუტყდესა“.</p> <p><u>ხალხური ჩვეულებანი თუშეთში</u></p>	<p><i>“Woman, may God above show his wrath to your betrayer, May a storm break above his head on Salbuz’s meadow? May his sword drawn on the foe break at the right moment, May his gun raised against the foe break right in the trigger!</i></p> <p><u>George Hewitt</u></p>
---	--

Example 3:

<p>„თურქი, სპარსი, ლეკი, ოსი, ჩერქეზ, ლლიღვი, დიდო, ქისტო, სრულად ქართლის მტერნი იყვნენ, ყველამ წაკრა თითო ქიშტი, მერმე შინათ აიშალნენ, ძმამ მოუდვა ძმასა ყისტო, თავის თავსა ხრმალი იცეს, გულთა მოიხვედრეს ხიშტი.“</p> <p><u>დავით გურამიშვილი-ქართლის ჭირი</u></p>	<p><i>The Turks, Ossetians, Lekis, Persians, Cherkez, Ghlighvis, Didos and Kists Were ever Georgia's enemies, Assaulting her with blood-smearred fists. But soon at home domestic broils, Quarrels and feuds arose like mists. Brothers with brothers grappled. Thus Did trifles cause mighty contests</i></p> <p><u>Venera Urushadze</u></p>
---	---

Example 4:

<p>ქართველის დედაო! ძუძუ ქართველისა</p>	<p><i>O Georgian mother! Thou gavest sons</i></p>
---	---

<p>უწინ მამულსა უზრდიდა შვილსა; დედის ნანასთან ქვითინი მთისა მას უმზადებდა მომავალ გმირსა... გაჰქრა ის დროცა!.. დიდმა ნალველმა, კირთების ქვეშე დაჩაგრულ ბედმა სრულად მოგიკლა სიცოცხლის ძალა, თვით შენი შვილიც ჩრდილად შესცვალა. მითხარ, სადღაა მამაპაპური მხნეობა, ხმალი, მკლავი ქველური, სახელისათვის ამაყი თრთოლა, მამულის მტერთან მედგარი ბრძოლა?</p> <p><u>ილია ჭავჭავაძე</u></p>	<p><i>To home and land in days of yore. The future braves were lulled to sleep With lullabies and mountain lore. Alas! those days are past, and now By sorrow is thy country swayed. Thy very breath of life is fled. Thy warrior son is now a shade. Where is the courage of our sires, The dagger and the crushing blow, The honour and the pride of old, The fearless struggle with the foe?</i></p> <p><u>Venera Urushadze</u></p>
---	---

Example 5:

<p>დაჰჟანგებულხარ, გორდაო, დაგობებია ქარქაში, სადა გყავს შენი პატრონი, დაგაწყებინოს კაშკაში? სადღა მყავს, ძმაო, პატრონი: შამქორს გავწირე მკვდარია, ორმოცგან სჭირდა ნახმლევი, სდიოდა სისხლის ღვარია. ომში წინ წასვლა უყვარდა, ხელთ დაბლუჯვილი ფარია; არას დასდევდა სიკვდილსა, ოლომც არ შარცხვეს ჯარია,</p>	<p><i>Rust adorns thee, sword, and mould'ring Is thy scabbard once so fine. Where's thy master's arm of iron, Where's that flashing gleam of thine?' "On the fatal plain of Shamkor, He fell dead, with many a wound, And his blood flowed like a torrent, Dyeing red the battle ground. Though he fell beneath the struggle With the deadly enemy, Valiant were his deeds and dauntless. Matchless was his bravery</i></p>
---	---

<p>მეფის თამარის გვირგვინი, ქართველთ სამეფო გვარია. ეხლა უშნოდ ვარ... დამკიდეს ლაჩართ კედელზე უქმდა; ვისლა სცალიან ჩემთვისა, ქვეყანა იქცა დუქნადა. გადამაგდებენ გირაოდ... და გზირ-ნაცვლების ხელითა ქვეყანა მხედავს მდებარეს “არშინის”, “წოთქის” გვერდითა. შვიდასი წელი გამიხდა, არ გავპოხილვარ დუმიტა, არ ვულესივარ ქართველსა დადილინებით ჩუმიტა. მისი ხმა აღარ მსმენია: “გასჭერ, გამიშვი წინაო, თუ სახელს არ მაშოვნინებ, როგორ დავბრუნდე შინაო!” <u>ვაჟა-ფშაველა</u></p>	<p><i>Foremost was he in the battle, Smiting, hewing down the foe. Georgia and a soldier's honour Made him bear the crushing blow. A coward's hand has hung me useless Here to rust in endless night. Georgia has become a market Cursed and doomed by venal blight! I, who proudly fought for freedom, Now am pawned or sold for gold, A bartered thing to crown the downfall Of my country's pride of old. Many years have passed since Georgia's Son did whet me till I flashed, Rendered sharp my blade so deadly, And with me to battle dashed. Nor have I heard sounds of trumpets, Nor the shouts of victory... I have passed an age thus hanging Here in rust and slavery. "</i> <u>Venera Urushadze</u></p>
---	---

Comparison of translation procedures:

Various translation procedures have been elaborated and used by such scholars as: Pizzuto A.; Baker M.; Newmark P.; Chesterman E.; Fawcett P.; Davies E. and etc. Some strategies differ only in terminology and subdivisions, for instance some of them mention one strategy and other one two different ones. The bellow given table shows the mentioned translation strategies:

Table: Comparison of translation procedures

Pizzuto	Baker	Newmark	Chesterman	Fawcett	Davies
Borrowing	Translation by a more general word	Word-for-word translation	Literal translation	Concretization	Preservation
Calque	Translation by a more neutral word	Literal translation	Loan, calque	Logical derivation	Addition
Literal translation	Translation by cultural substitution	Faithful translation	Transposition	Antonymic translation	Omission
Transposition	Translation using a loan word	Semantic translation	Unit shift	Compensation	Globalization
Modulation	Translation by paraphrase using a related word	Adaptation	Phrase structure change		Localisation
Equivalence	Translation by paraphrase using unrelated words	Free translation	Clause structure		Transformations
Adaptation	Translation by omission	Idiomatic translation	Sentence structure change		Creation
	Translation by illustration	Communicative translation	Cohesion		
	Using an idiom of similar meaning and form	Transference	Level shift		

	Using an idiom of similar meaning but dissimilar form	Naturalization	Scheme change		
	Translation by paraphrase	Cultural equivalent	Synonymy		
	Translation by omission	Functional equivalent	Antonymy		
		Descriptive equivalent	Hyponymy		
		Synonymy	Converses		
		Through-translation	Abstarction change		
		Shifts or transpositions	Distribution		
		Modulation	Emphasis change		
		Recognized translation	Paraphrase		
		Translation label	Trope change		
		Compensation	Other semantic changes		
		Componential analysis	Cultural filtering		

The value of the empirical material is expressed in the inevitability of the conceptual approach on the base of linguistic markers of concept “War”. Choosing of the most effective translation strategy requires knowledge of the whole concept and understanding of the translatable unit in its structure.

Less studied Georgian cultural concepts need special attention to be paid in order to save their national specification in the translation.

Conclusion

Therefore, on the base of the above presented theoretical and practical materials we can make some main conclusions:

1) Generally, memory is the most complex phenomenon. It is related to human consciousness and mentality. Transfer of memory from physiology and psychology into socio-linguistics has been one of the most important phenomena stressing out its complexity and variety once again. Memory has become the subject of inter-discipline researches and studies. From the processed theoretical materials it is clear that German philosophers and representatives of German Linguo Culturology are the leaders in this field. Their works are undoubtedly valuable and they answer many questions around the socio-linguistics and Linguo Culturology.

2) There are many multiple agents of memory and the means of memory transfer are also many and diverse. A language is the greatest fixator of memory as it is the universal way of communication. From the theoretical and practical materials processed by us, it is clear that linguistic markers are the universal markers of the memory, as a language preserves and saves everything ever stated via linguistic channels. A language is able to restore and alive the phenomena even in such cases when the memory about it is vague and the fact does not exists at all.

3) Concept is the unit to fix and remember the cultural memory. As we can see from the above given examples concept is the unit of knowledge and memory and it involves imaginary and valuable dimensions. Cultural concept is a complex mental compound having its linguistic fixators. It unites individual-personal, cultural-group, national and universal meanings. Studying of the concept requires inter-discipline approaches.

Cultural concept is the mental unit of linguistic and conceptual worlds of a specific nation accumulated in the language and actively used by the representatives of the culture. The concept is emotional and not only its notion but also estimation of the nation with its additional connotations are fixed in it.

Concept is the mirror of the nation's spirit which sometimes is transferred from generation to generation not losing emotionality and sensitivity but sometimes it lives only decades and is changed with the epoch.

4) Discussion of the concept "War" in three linguistic images of the world (English, Russian and Georgian) enables us to conclude the following:

a) Dual concept ("war-peace") is represented by its most important part-War and its representation in mentioned three cultures is quite diverse which is proved the processed examples by us.

b) Linguistic markers of the searched concept is represented by separate lexeme, phraseologisms, metaphoric construction and most often with paremia, the part of which is adequate to each other and exactly the fact stresses out the importance of the concept in three cultures.

c) The researched concept is the dynamic system: the analysis of war types revealed some part of outdated linguistic markers, for instance: Feudal wars, Crusades and etc. The part of linguistic markers is the direct result of scientific-technical revolution, for ex.: Nuclear war, chemical war, biological war, electronic war and etc.

d) The significant differences were revealed on the metaphoric level in these three languages while researching and analyzing the concept "war" for example: Happy Wars, Star Wars; Hammering War- in English; *Священная война; Чернильная война; Великая Отечественная Война; кнопочная война*-in Russian; *ღირსეული ომი; ფიცხელი ომი; ავვისტოს ხუთდღიანი ომი*-in Georgian;

5) The linguistic markers of the researched concept can be conditionally divided into three groups:

a) Linguistic matching conditioned by the mankind importance (World War – *мировая война* - *მსოფლიო ომი*);

b) Linguistic markers the difference of which is caused by national specification, phraseologisms and paremia (*И еще бы воевал, да пицаль потерял; ფიცხელი ომი*);

c) Social-political regional markers are united in this group (Great Patriotic War) and etc.

6) Apparently war is the conflict between the states or some social classes of groups. War is associated with armed action in parallel of which there might be diplomatic, ideological, economical,

psychological, etc. and other types of wars between the confronted sides. It is also evident that according to individual dimensions the war can be local, regional and world. "Armed conflict" which can be also considered as one of the composing parts of the war is much smaller than the war itself both in a view point of geography and duration. Besides the fact the scientists claim that there does not exist classification how the war differs from the armed conflict. The war can be short (which lasts several days, for example: 5 days of war, 2008) and long (several years, for example: Hundred Years' war).

7) Thus, on the base of presented examples it can be said that the concept "war" has negative emotional character. In Russian language the character is much clear and evident. In English language war is equated with a fight and is not fatal. As for the Georgian language, here war is felt emotionally and much more related to love of homeland and own country. There are crossings and differences on lexical and grammatical levels but the fact is that concept "war" takes an important place in culture and linguistic image of the world of any nation and studying deeper the concept enables us to understand better the nation and its mentality.

8) The concept "War" takes an important place in the linguistic image of Georgian. War means protection of the homeland and religious for a Georgian man. There are many symbols in Georgia proving the warring nature and bravery of Georgians. Georgia has a long history of wars, it has been struggling with domestic and foreign enemies to protect its self-identity, Christianity and homeland for ages.

9) Analysis of Georgian, Russian and English linguistic images of the world enables us to conclude that representation of the concept "War" is quite diverse in three languages and in some cases they are even crossed. Some part of linguistic markers are national and requires much attention in a view point of translation.

10) Translating cultural concepts is one of the most challenging works for a translator which requires not only knowledge of the SL and TL but also knowledge of the cultures. The conducted research is valuable in a view point of conceptual approach on the base of linguistic markers of the concept "War". Choosing of an effective translation strategy requires knowledge of the whole concept and understanding the place of the translating unit in its structure. Less studied Georgian cultural concepts need special attention in order to save their national specification in translation.

Publications

1. Semiotic Mechanism of Cultural Memory, Democritus University of Thrace Department of Languages, History and Culture of the Black Sea countries, 201430-31 May, Komotini, 2014 Greece. (http://utopia.duth.gr/~mdimasi/cng/index_htm_files/Khatuna_Bolkvadze.pdf)
2. Linguistic Markers of Ethno-Social Memory. Humanities in the information society -2, volume II, 2014 Batumi Shota Rustaveli State University. P.335-337.
3. The forms of Cultural Memory in Society and Means of their saving. Proceedings of the Doctoral Students and Young Scholars 2nd Conference, 2015 Batumi Shota Rustaveli State University. P.117-121.
4. Translation as the mean of inter-cultural communication and the problems of concept translation. Verbal Communication Technologies-4, Georgian Technical University, Tbilisi 2014. P. 44-47.
5. Culture and Semiotics. International Conference “Semiotics of Chaos and Cosmos”. Batumi Shota Rustaveli State University, 2016 p. 72-76.

Participation in Scientific Conferences:

1. International Scientific Conference “Literature and intercultural pathways”, Komotini (Greece). May 30-31, 2014.
Abstract: Semiotic Mechanism of the Cultural Memory”.
2. International Scientific Conference “Intercultural Communication”, Sukhumi State University, Tbilisi. May 25, 2016.
Abstract: “Translation peculiarities of emotive concepts”.
3. International Scientific Conference “Humanities in the Information Society”, Batumi 2014.
Abstract: “Linguistic Markers of Ethno-Social Memory”.
4. International Scientific Conference “Humanities in the Information Society 2”, Batumi 2015.
Abstract: “Variety of Cultural Memory in the society and the means of their saving”.
5. International Scientific Conference “Verbal Communication Technologies-IV”, Tbilisi 2015.

Abstract: “Translation as the mean of intercultural communications and problems of concept translation”.

6. International Scientific Conference “Intercultural Communication”, Tbilisi, June 10, 2015.

Abstract: “Emotive texts and translation problems”.

7. VII international scientific conference “Semiotics of Chaos and Cosmos”, Batumi 2016, October 21-23.

Abstract: “Culture and Semiotics”.

Gained international grants in the framework of conducted research:

1. Center for Southeast European History at the Karl-Franzens-University Graz and the Marie-Curie-EU-Program “Politics of Memory and Memory Cultures of the Russian- Ottoman War 1877/78: From Divergence to Dialogue”. June 01-30, 2014, Austria, Graz.

